

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIV. évfolyam 164. szám
2010. október

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Elmélkedés az örmény liturgiáról

„Uram, ki megáldod azokat, kik áldanak Téged, szenteld meg azokat, kik Benned bíznak! Üdvözítsd népedet és áldd meg örökségedet, szenteld meg azokat, kik szeretettel üdvözölték házad ékességét! Dicsőíts meg minket isteni hatalmaddal, s ne hagyj el, kik Benned remélünk! Add békeségedet az egész világnak, egyházadnak ... ifjagnak, s az egész népek!...”*

A liturgia befejező imái közül való, zsoltárokhoz illő gondolatokat foglal magába. A bécsi mechitarista könyvtárban van egy kötet, amelyben ez szerepel különböző nyelveken. Valakinek annyira megtetszett, hogy összegyűjtötte a szövegeket. (A görög liturgia végén is elmondja a pap!) Itt egybefüggő szöveget választottunk, mert van olyan is, hogy mondatonként a hívek válasza: Ámen! Lélekben mi is mondhatunk sokszor Áment!

Dr. Sasvári László

* Alexa Ferenc: Örmény szentmise. Kolozsvár 1919. 67. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Örmény gyökereket és a magyarságukat őrzők a szeptemberi, 175. klubdélutánon is

Tizenötödik éve, 1996. március 17-től kínálja kulturális programjait az örmény gyökerű közösség számára a Fővárosi Örmény Klub. Rendszeresen, minden hónap harmadik csütörtökén „hívottan és hívatlanul mindenkit szeretettel vár” a klub háziasszonya: *dr. Issekutz Sarolta*, délután öt órától a Magyarok Háza első emeleti Bartók termébe. Sohasem maradt el klubdélután, esőben, hóesésben, kánikulában alkalmanként átlag százhuszan jelennek meg, összesen ez év szeptemberéig a 175 klubdélutánon több mint húszezren.

„Az Aniból származó örményeknek nagyon fontos a múltat megismerni és megismertetni, ezért fontosak az irodalmi alkotások, szerzői estek, a kiállítások, a kulturális műsorok. A sok menekülés alatt megtartottuk származástudatunkat, kultúránkat, hagyományainkat, ezt igyekszünk feltárni, újratámasztani. Ez a feladata az örmény kisebbségi önkormányzatoknak. Köszönjük, hogy támogattak bennünket jelenlétükkel, szavazataikkal, hogy ismét folytatni tudjuk ezt a kulturális missziót.” – Köszöntötte *dr. Issekutz Sarolta* a szeptemberi klubközönségét.

A műsor előtt a szeptember elsején Korfun elhunyt Bánffy György színművészre, az erdélyi örmény közösség tagjára emlékezett *dr. Issekutz Sarolta*. Az asztalon meggyújtott gyertya fényénél a klub

A Korbuly rokonság a klub szeptemberi közönsége között

közönség egyperces néma felállással adózott a művész emlékének, majd azal a filmbejátszással is emlékeztünk életére, amely akkor készült, amikor 2007-ben a II. kerület díszpolgárává választotta Bánffy Györgyöt. (Szomorújelentés az 50. oldalon.)

A szeptemberi műsor a *Mozgóképregeny – a Korbuly család XX. százada* című film volt, a Dunatáj Alapítvány alkotása, rendezte Péterffy András, a film operatőre Kurucz Sándor, szerkesztetője

Balról Korbuly Andrea, Korbuly Ádám és felesége

Korbuly Judit. Kiderült, hogy archív fotókból, nyolcvan tekericsnyi régi filmfelvételtől, hangfelvételekből, beszélgetésekből, dokumentumokból, köziratokból, levelekből, a nagymama naplójából is lehet jó filmet készíteni. A film bemutatott egy családot, egy korszakot, ahol sport, művelődés, tudomány, családszeretet, szórakozás és munka is szerepelt.

A filmvetítést követően a klub háziasszonya beszélgetett *Korbuly And-*

reával, Korbuly János unokájával, és a családot összetartó *Korbuly Ádám*mal, Korbuly János dédunokájával. Számos érdekességet is megtudtunk a Korbulyokról, az örmény nemesi család egyik ágáról, vagyis a négykerék-meghajtású, orr nehéz Dutra-tractor megálmodásáért Kossuth-díjat kapott Korbuly Jánosról és családjáról. A filmvetítés arra is jó volt, hogy összehozta a Magyarországon élő Korbulyokat, megkeres-

te és megerősítette a szálakat. A hallgatóság soraiban sokan ültek, akik barátjuknak, szomszédjuknak, munkatársuknak ismerték valamelyik Korbulyt a rokonságból. A film kapcsán záporoztak a kérdések, és az ötletek, (pl., hogy a filmet mutassák be Erdélyben is).

A klubdélután információk és programok ismertetésével folytatódott, majd a finom pogácsák falatozása közben, baráti beszélgetésekkel zárult.

Fővárosi Örmény Klub

2010. október 21. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Bartók terem

Műsor:

Októberi hőseink

Zenés, irodalmi összeállítás

vetített képekkel

Rendező: Budapest Főváros XII. kerületi Örmény

Kisebbségi Önkormányzat

és az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Támogató: Fővárosi Örmény Önkormányzat és a

Budapest Főváros XI. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Zarándoklat

2010. augusztus 31-e és szeptember 3-a között a Nagyváradai Római Katolikus Egyházmegye egykori főpásztorának, a 2010. október 30-án boldoggá avatandó Bogdánffy Szilárd vértanú püspök fiatal éveinek legfontosabb színhelyeit látogatta végig kispapjai és papjai kíséretében Böcskei László megyéspüspök. A négy napos program célja egyrészt az volt, hogy a résztvevők mélyebb betekintést nyerjenek a szentéletű püspök életébe, másrészt, hogy az egyházmegyek közötti kapcsolatokat szorosabbra fűzzék.

Kedden a zarándoklat első állomásaként a főpásztor s a kispapok a temesvári piarista templomban mutattak be szentmisét, ahol Bogdánffy Szilárd 1925–1929 között, mint az akkori Piarista Főgimnázium (mai Gerhardinum) diákja gyakran imádkozott. Szerdán délelőtt a Miasszonyunkról nevezett iskolánővérek templomát mutatta be a zarándokoknak Szilvágyi Zsolt temesvár–józsefvárosi plébános, ahol

A nagyenyedi börtönben meghalt mártírok emlékműve a helyi katolikus plébánia kertjében

A mártírok között szerepel dr. Bogdánffy Szilárd püspök neve is

első szentmiséjét tartotta az 1934. június 29-én a Nagyvárad–Őssi Kis Szent Teréz Plébániatemplomban pappá szentelt Bogdánffy Szilárd. Martin Roos temesvári megyéspüspök vezetésével a nagyvárad-i csoport felkereste a szentéletű püspök szüleinek sírját, hogy közösen imádkozzanak az elhunytak lelki üdvéért és a keresztény szülőkért, családokért. A temesvári program utolsó állomásaként meglátogatták a város első hospice központját, a 2006-ban alapított Isteni Irgalmasság Háza, melyet a ferences nővérek működtetnek s ahol 2008. január 29-én elhunyt Kräuter Sebestyén temesvári püspök.

Délután a szerbiai Nagyikindán Szemerédi Pál plébános fogadta a zarándokokat, bemutatta az 1811-ben felszentelt Assisi Szent Ferenc plébániatemplomot, majd elvezette őket Feketetóra, a szentéletű püspök szülőfalujába. A környékbeli papokkal és hívekkel közösen Böcskei László megyéspüspök szentmisét mutatott be a feketetői templomban, amelynek szomszédságában Bogdánffy Szilárd gyermekeveit töltötte. A főpásztor homíliájában két igen fontos érték-

re hívta fel a jelenlévők figyelmét: a hűségre és az áldozatvállalásra. Mindkető meghatározta a szentéletű püspök életét s jellemeznie kell a 21. század keresztényének életét is. Feketetőről Csókára vezette át a zarándokokat Mellár József plébános, ahol bemutatta a Szentháromság plébániatemplomot, a későbbi főpásztor keresztelésének helyszínét.

Estére érkeztek meg a zarándokok Nagybecskerekre, a püspöki székhelyre, ahol a szállás elfoglalása után Gyuris László székesegyházi plébánossal, Tietze Jenő protonotáriussal, Halmai János segédlelkésszel és Csipák Csaba székelykevei plébánossal egy közös vacsorán vettek részt, ahol a vendégek megismerkedtek a helyi konyha és a helyi egyház specifikumaival.

Csütörtökön a székesegyház meglátogatása után a zarándokok Versecre indultak, az út szerbiai részének utolsó állomására, ahol a város fölé emelkedő 1729-ben épült Szent Kereszt Kápolnát

keresték fel, majd Erős Mihály plébános bemutatta a Szent Gellért tiszteletére felszentelt neogót plébániatemplomot.

A hazafelé vezető úton a Duna romániai partján letelepedett cseh közösségeket is felkereste a nagyvárad-i csoport: az éjszakát az elszigetelt Eibenthalon töltötték, ahol megtapasztalhatták a helyiek egyszerű életkörülményeit és vendégszeretét. Pénteken ellátogattak a Duna partján fekvő Orsovára, ahol a szabadságharc végén 1849-ben elásták a Szent Koronát és 1853-ig itt őrizték. Temesvárra érkezve a zarándokok örömmel és lelkiekben gazdagodva újságolták, hogy a szentéletű püspök, Bogdánffy Szilárd személye valóban összeköti az egyházmegyéket.

(Megjelent a Nagyváradai Római Katolikus Egyházmegye honlapján;

A képeket Csávosy György enyedi olvasónk küldte)

Budai Merza Pál

Örmények Brassóban

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület hagyományőrző csoportja Brassóba is ellátogat. Találkozunk augusztus 27-én 17 órakor a bolonyai római katolikus templom Szent Imre Házában. Minden érdeklődőt szívesen látunk! Jelentkezés és bővebb információ a 0268/527 144-es telefonszámon.

(Megjelent: Brassói Lapok 33. és 34. szám)

Örmény sokadalom Brassóban

Mióta visszaemlékszem, ennyi örmény sosem gyűlt össze a Cenk alatti város-

ban. Az Erdélyi Örmény Gyökerek országjáró barangolói ez alkalommal Brassó környékét is bejárták. Múlt pénteken autóbusznyi embert fogadtunk a bolonyai római katolikus templom Szent Imre Házában.

Egy rövid városnézés után (Szarka Gyuri bácsi szakszerű, tapasztalt vezetésével) érkeztek a templomudvarba a barangolók. A brassóiakból összeverődött kis társaság házi süteményekkel, dalauzival (örmény édesség) és köményes pálinkával fogadta az érkezőket. Mindenkinek volt helye a terített aszta-

Balról: Szente László tanácsos, Budai Merza Pálné, Budai Merza Pál, dr. Issekutz Sarolta, Kalamár György színművész

Dajbukát, Dávid, Czetz, Merza, Mánya, Kapdebó, Kirkósa, Száva, Urmánczy, Verzár, Vákár, Zakariás és sok más családneveket emlegették. Elhangzott, hogy a történelmi viharokat átvészeltük. Felbecsülhetetlen kulturális értékekkel rendelkezünk, amelyeket azonban kikezdett a szellemi enyészet. Érdeemes megszívlelni egyik híres költőnk üzenetét: „Emlékek nélkül népeknek híre csak árnyék...” (Vörösmarty Mihály)

lok mellett, és megindult a bemutatkozó beszélgetés.

Dr. Issekutz Sarolta elnök a szétszóródott örmények összefogásáról szólt. Bemutatta az általa szerkesztett kiadványokat és könyveket. Az ünnepi asztalokat oregami és fonalgrafikák díszítették, Budai Zsuzsa kézügyességét dicsérve. Egy örmény vándor-képkiallítás anyagát hozta el Kalamár György, a nyilvánosságnak városunkban az ősz folyamán lesz bemutatva. Szente László városi tanácsos ígérte, hogy a következő örmény összejövetelek helyiségjövetelek a megoldásában közreműködik.

Sokan hozzászóltak: az Avéd, A találkozó résztvevői

Hogyan tovább? Ez már csak tőlünk függ!

(Megjelent: Brassói Lapok 2010. szept. 2.)

Nemzetiségi fesztivál Józsefvárosban

A fővárosban élők közül augusztus 20-án többen kilátogattak az Orczy kertbe, hogy megismerjék a Magyarországon élő nemzeti kisebbségek kultúráját. A színpadon felváltva léptek fel a német, ruszin, erdélyi (magyar kisebbség), lengyel, görög, cigány, bolgár és örmény kisebbség zenészei, táncosai. A nemzetiségek sátraikban ízelítőt adtak sajátos kultúrájukból is. Az örmény sátorban bemutatták a gazdag örmény kultúrát, Dukay Barbara lószőrbe mutatót tartott, és örmény recept alapján készült édes és sós süteményeket is lehetett kóstolni. Jövőre ismét megrendezik a józsefvárosi nemzetiségi napot.

Az örmény sátor

Közlemény

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület (1015 Budapest, Donáti u. 7/A, adószáma: 18085590-1-41, elnök: dr. Issekutz Sarolta) 2009. évben a személyi jövedelemadó 1 %-ából az APEH-től 357 979 Ft-ot kapott a felajánlóknak köszönhetően, amelyet ezúton is hálásan megköszönünk.

A 357 979 Ft-ból

a tárgyévben működésre fordítható összeg	107 394 Ft
a tárgyévben működésre felhasznált összeg	107 394 Ft
a tárgyévben cél szerinti tevékenységre felhasznált összeg	250 585 Ft
Működési költségként postaköltségre felhasználva	62 856 Ft
telefonköltségre felhasználva	46 883 Ft
Működési költség felhasználva összesen:	109 739 Ft
Cél szerinti tevékenységre felhasználva a tárgyévben:	
Örmény-Magyar ABC könyv – DVD kiadvány kiadására	91 168 Ft
II. Örmény Kultúra Hete kötet kiadására	48 000 Ft
Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2009 évkönyv I. kiadására	36 000 Ft
Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2009 júl-aug. kiadására	75 000 Ft
Örmény katolikus misekönyv vásárlására	3 200 Ft
Cél szerinti tevékenységre felhasználva összesen:	253 368 Ft

Budapest, 2010. szeptember 22.

Dr. Issekutz Sarolta elnök
Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Cs. Erdős Tibor

Darkó László (1924–1970) örmény (Amberboj) gyökerű festőművészre emlékeztek Kolozsváron

Az esős, hideg időjárás ellenére zsúfolásig megteltek a Művészeti Múzeumnak helyt adó Bánffy-palota emeleti termei csütörtökön délután: halálának 40. évfordulóján kiállítás-megnyitónál és könyvbemutatóval tisztelegtek a kolozsváriak Darkó László tordai születésű festőművész emléke előtt.

Darkó László 1942-ben doktorál Felvinczi Takács Zoltánnál a Kolozsvári Egyetem Művészettörténeti szakán. Tanárával később baráti kapcsolatot alakít ki. A kolozsvári „Szent Mihály” templom szentélyének újjáépítéskor felfedezi és gondos előkészítés után festői vénával restaurálja a feltárt középkori freskókat.

Darkó László – Önarckép

A megalakult Művészeti Főiskola és a Román Képzőművészeti Szövetség rendszeres kiállításainak légkörében festői adottsága egyre inkább életformává érlelődik. Amikor Kovács Zoltán, a Magyar Művészeti Intézet rektora a művészettörténeti katedrára hívja meg Darkót, már életre szólóan elkötelezte magát a festészet mellett. Rendszeresen résztvesz az állami kiállításokon, majd tagja lesz a Román Képzőművészeti Szövetségnek.

Cs. Erdős Tibor rajza Darkó Lászlóról

Nagy fordulatot eredményez Darkó művészi fejlődésében Dániában élő bátyjának meglátogatása. A többhónapos kinn tartózkodás, a dániai elmélyült alkotási időszak tehetségének teljes kibontakozását eredményezi. Évek telnek a lázas munka állapotában, fel szabadultan. A most megjelenő kiállításán szerepel egy félalakos önarcképe is. A képen megdöbbenő keménységgel, kihívó, egyes tartással, szuggesztíven néz szembe önmagával és tekintetéből olvastat velünk is, számonkérően. Mintha egy mély kútba tekintene, amelynek mélyére már Kháron ladikjának árnyéka vetül.

Miután hazatér Dániából több alkalommal is beszél a halálról, mintegy keresve is azt. Megnyugtató, hogy műveivel nemcsak bennünket gazdagít, hanem az utunk jövőket is. A művészet a történelem állandója. (Megjelent: Szabadság 2010. szeptember 4.)

Ferencz Zsolt

Darkó László, aki érdekes és színes jelensége volt Kolozsvár társadalmi életének

– A jelenlévők közül csak kevesen találkoztak személyesen Darkó Lászlóval, aki negyven évvel ezelőtt, 46 éves korában hunyt el. Visszahúzódó természete ellenére is érdekes és színes jelensége volt Kolozsvár társadalmi életének az '50-es és '60-as években. Ha barátai és ismerősei éppen olyan hangulatban találták, hihetetlen expresszivitással tudott beszélni a világon mindenről, a festészetéről, a művészetekről, a színházról egyaránt, a politikától azonban igyekezett távol tartani magát – magyarázta bevezetőjében Murádin Jenő művészettörténész, egyetemi tanár. Utalt többek között Darkó életpályájára, „egyszerű mélyes birodalmára”, a Szentegyház utca sarkán, széles falépcsőkön megközelíthető padlásszobára, ugyanakkor tanítómesztereiről is szót ejtett, akiktől Darkó László a technikai megoldásokat, a kompozíció szerkesztésének mintáját el.

– Egyrészt különösen lelkesedett a festészet iránt, mérsélt tudta, hogy mennyire fontos elmélyülni a régi korok művészetében, és az akkoriban olyannyira elhanyagolt műemlék-restaurálás ügyét is felkarolta – hangsúlyozta a művészettörténész, majd köszönetet mondott mindazoknak, akik hozzájárultak a mostani kiállítás megszervezéséhez: Kovács Árpád csikszeredai művészettörténésznek, aki több hónapos munkájával a családtörténeti feltárástól a műelemzésekig sok mindennel hozzájárult az életmű megismertetéséhez, és Szöcs Margitnak, a hagyaték gondozójának, aki „kitartó makacssággal szorgalmazta a könyv és a kiállítás elkészültét”.

Elsőként Călin Stegereaan múzeumigazgató köszöntötte az egybegyűlteket

Fotó: Rohonyi D. Iván

A folytatásban Viorica Guy Marica művészettörténész, nyugalmazott egyetemi tanár Darkó Lászlóval kapcsolatos emlékeit osztotta meg a jelenlévőkkel, majd Kovács Árpád szót néhány szót.

– Tavaly nyáron egy nagyszabású projektbe kezdtünk, amelynek elsődleges célja az volt, hogy Darkó László alkotásait megmutassuk a nagyközönségnek. Nagy öröm számunkra, hogy erre sor kerülhetett, és emlékkiállításal tiszteleghetünk az emléke előtt. Illesse köszönet ezért Szép Gyulát, aki a hagyaték feldolgozásában és a Darkó Lászlóról szóló kötet megjelenítésében nyújtott segítséget, Murádin Jenőt, aki szakmailag támogatott, Viorica Guy Maricát, amiért megosztotta velünk a művésszel kapcsolatos emlékeit, valamint az emlékfilm elkészítőit, Bardocz Sándort, Benczédi Józsefet, és persze mindenkit, aki megtisztelte jelenlétével a mostani rendezvényt – mondta Kovács Árpád.

A kiállítás-megnyitón közreműködött Márkos Albert és Ortenszky Gyula. (Megjelent: Szabadság, 2010. szept. 4.)

Szabadhal

Másnap hajnalban hallal telt fel a behavazott Várarok, erre ébredtünk, a zajra, amivel a rakományt sebtében lerakták, a gyülekező emberek izgatott zsongására, gyerekek füttyögetésére, ahogy társait szóltították utcára. Azokban az időkben egy rakomány hal érkezése a szárazföld legbelsejében, a város közepén, ahol nincsenek üzletek, nagyobb zajjal járt akár, mint a napok óta tartó főtéri lövöldözés, amit még csak meg sem nézhettem közléről: hiába szöktem meg otthonról, apám útközben utolért, adok én neked forradalmat, ordította magából kikelve, és igazságos pofonokkal hazaterelt – csak akkor mértem fel a veszélyt, riadt tekintete tükrében, akkor egyszer feketének láttam a szemét, pedig az apámnak zöld szeme van; meg a pofonok súlyától, amik nem feltétlenül csak nekem szóltak, de mindenképpen engem védtek.

Haldokló halak a havon, pár nappal karácsony előtt, tele van velük a védősánc, ezüstös csillogás a kopott téglafal tövében, a Szabók bátyája alatt – ennyit lehetett látni szemből, az ablakunkból. Messziről csodának tűnt mindez: valóban történhetett valami, amit a tévében láttunk előző nap délután, aztán újra és újra minden nap-szakban, nem megjátszás, nem félrevezetés, ahogy a félelem hitette velünk eleinte. Azokban a napokban a családkunk lakásba zárkózva, a kiszámíthatatlanul meg-megszakított tévéadáson csüngve próbálta megfejteni a politikai történéseket: az ott látottakból, a távolról jövő és gyorsan változó, kaoti-

kus információhalmazból, és a nem túl távol eldördült lövések gyakoriságából összerakni egy hihető realitás-verziót. Kivégezték őket, most már tényleg vége. Nagyapám előző nap még csóválta a fejét, meggondolatlan dolgot műveltek, fiaim, nem lesz ennek jó vége, mondta, amikor az udvaron lakó gyerekekkel összegyűjtöttük az összes tankönyvünket, és spontán egyetértésben, ifjonti dühvel téptük ki belőlük az első oldalakat a rettegett arcképével, apró darabokra szaggatva, mintegy ünnepi konfettiként szórtuk le az erkélyről a járókelőkre, amikor már volt kire, amikor a puskaropogás is szünetelt egy ideje. Nagyapám előző nap sötétedéskor még lement az utcára, amikor senki sem látta, összeseperte a fényképek cafatait, mind az utolsó darabkáig, gondosan eltakarított utánunk, ő tudta, nem maradhat corpus delicti, a szabályokat nem lehet áthágni büntetlenül – pontosan ismerte minden efféle kihágás következményeit, a megtorlási eljárások mikéntjét, lépésről lépésre, hiszen fénykorában, évtizedekkel azelőtt rendőrezredes volt –, ezért a papír fecniket elégette a hátsó udvarban.

Azonban másnap, azon a bizonyos reggelen már ő is azt mondta, amikor kinézett a Vár tövében be-bevillanó ezüstös csodára, olybá tetszik, felszabadult az Úristen, és megsokasította a halakat a negyed román kenyér mellé – ennyi volt a napi fejadagunk, három szelet és egy kenyérsarok jegyre, jól megérdemelten, mert olykor 3–4 órát is sorban álltunk érte. És nagyapám attól a naptól kezdve

újra elkezdett templomba járni, mint fiatalokorában, zsoltárokat énekelni otthon, a kerti munkák közben is, nem törődve, hogy kihallatszik az utcára, később presbiter lett a Vártemplomban, ő, kinek családjában sosem lehetett nyugodt a karácsony, amíg a hatalomnak dolgozott, és az anyám is úgy nőtt fel, hogy kedvenc karácsonyfadíszzeit a ruhái között dugdosta, mert a karácsonyfát, ha volt is olykor, a kamrába kellett menekíteni időről időre, valahányszor csak kopogott valaki az ajtón, hiszen még az is besúghatott, akit a legjobb barátodnak tudtál.

Megyünk a Várba, mondta nagymamám azon a reggelen, és gyorsan összszeverbuválta az unokákat az udvarról, ahogy minden nagyobb beszerzéskor szokta, úgy hírlík, mindenkinek jár egy egész hal, fizetni sem kell értük, mert külföldi halak ezek, szabadhalak, karácsonyra küldték Magyarhonból, magyaroknak és románoknak egyaránt. Azokban az időkben nagymamám volt a fejadagbeszerzések irányítója, minden olyan ételmezei műveltet ő vezényelt le, amely nem követelt szövevényes cselt, fondorlatot, inkább csak türelmet meg a jókedv mindenáron való megőrzését. A beszerzéseknek pontosan időzített módja volt, és nagymamám mindig tudta, mit hol osztanak, mihez hogyan, ki által lehet hozzájutni, és főleg mikor, mert ezek a műveletek nem csupán kitarást igényeltek, hanem egyszersmind bonyolult logisztikájuk is volt – számolni kellett azzal, az unokák közül ki délelőttös, és ki megy délután iskolába, ki van túl a házi feladatokon, kit lehet a kenyérsorba beállítani a Saturnba, kit tud majd elvinni magával a Furnicához, ahol marhahúst osz-

tanak déltől, s kinek lesz még ereje elmenni vele késő délután sorban állni az Olimpban zöldpaprikáért, legalább három órányit. Ezekkel az adottságokkal jobb helyen, egy államgépezetben talán ételmezei miniszter is lehetett volna, nála ezt a tehetséget azonban nem a becsvágy, hanem a szükség meg a jegyrendszer hívta elő – és annyira jól intézte a beszerzés-beosztás kettős műveletét, hogy például a hetvenes évekből származó gyufa- és papírszalvéta-tartalékai mindmáig kitartanak. Élmény volt vele sorban állni, cseppet sem unatkoztunk, mert mesélt közben a családkunk történetéről, úkapákról és úkanyákról, akikről addig nem sokat hallottunk, olykor tündérmeséket is mondott, mint ahogyan a nagymamák elalvás előtt szoktak mesélni az unokáiknak a jóléti társadalmakban – és együtt azon is nagyokat tudtunk kacagni, ha a paprika vagy az olaj vagy bármi, amiért már több órája ácsingóztunk a tűző napon, előtünk kettővel elfogyott.

Az élelemszerzésben persze a család minden tagja részt vett, hiszen olyan időkben éltünk, amikor minden szembejövőnek előbb a szatyrát lested, próbáltad kitalálni, honnan jöhet, mit visz a pungában, csak azután néztél fel rá, hát-ha ismerős, és köszönni illene. A nagyszüleim nyári birtokán intéztük a beszerzések nagy részét, hatalmas kert volt ott, gyümölcsösökkel, ameddig a szem ellát, egészen ki a búzamezőkig, s közel voltak az erdők, a hegyi patakok, a nagyapám halászott, apróvadra vadászott, olykor minket is elvitt magával fácánt nézni – csapdával fácánfiakat ejtettünk, ezeket nevelgettük egész nyáron át, aztán búcsút kellett venni tőlük, mert inséges időkben éltünk, így mondták ne-

künk, gyerekeknek, és nem feltétlenül avattak be abba, miből készült később a húsleves. Nyár végén, közvetlenül aratás után együtt jártuk végig a búzaföldeket, olykor jó zsáknyi elhullott búzalkalászt is tallóztunk, mindezt titokban, mert a búza, még ha el is hullt a kalász aratás közben, a kollektív volt, összezedni azt, lopásnak minősült – titokban öröltük meg otthon, mert a nagyapám mindenre be volt rendezkedve, pincétől padlásig, kicsi kézimalma és borpincéje és kolbászfüstölője és szappanfőző-manufaktúrája is volt, de még pálinkafőző műhelye is a fürdőszobában, fürdőszobaszekrénynek álcázva, amit ha kinyitottál, egész alkimistaműhely tárult fel előtted, réztartályokkal, mindenféle kacskaringós csövekkel meg lepárlókkal. Nagymamám minden nyáron taligakeréknyi kenyereket sütött a titokban begyűjtött kalászból, dűcös-dagadó, vert-héjú kenyereket káposztalevélen, már a pusztalátványuk is boldogabbá tett gyermeket és felnőttet egyaránt, amikor nagy örömmel szétosztogatta őket a családban. Akkor egy kevés ideig nem kellett kenyérért állni, és az összes megmaradt kenyérjegyet odaadtuk Józsiakéknak, a szomszéd fiú családjának, mert ők ötven voltak testvérek, azt mondtuk, nálunk nem fogy el a kenyér a melegben, és minek elpazarolni akkor a jegyet – hazudni kellett olykor, ha segíteni akartál, akkor is, mert sosem lehetett tudni, honnan érhet támadás, és jó pár felhasználatlanul maradt kenyérjegy igazán szemet szúrt akkoriban.

Azt ettünk tehát, amit szerezni lehetett: róka-gombát és erdei csiperkét, őzlábat és keserűgombát, lilapereszkét és illatos vargányát kilószám, de mogyorót, szedret, áfonyát, szamóca- és mál-

nalekvárt, fácánlevest és őzgerincet, medve szalámit és vaddisznópörköltet, és mindezek kombinációit – kicsit úgy éltünk, mint a gyűjtögető-zsákmányoló törzsek, de mindenképpen valami Európától erősen távoli társadalmi rendszer gazdálkodási mintái szerint. Az élelem körüli terminológia is eszerint alakult, ezt tükrözte a beszerzéssel kapcsolatos szóhasználat: akkoriban a mindennapi eledelhez való hozzájutást mindenkivel vagy valamiféle adományként élte meg, az élelmet nem vásároltuk, nem, ezt sosem mondta senki, hiszen a vásárlásban benne van a választás szabadsága, az ételt osztották, kapni lehetett; vagy pedig orzásként, az élelmet szerezni kellett – és ebben a megszerzésben benne foglaltatott a les, a vadászat minden kalandja, akár csak a vadásztársadalmak népeinél, mennyivel komplexebb művelet volt ez a pusztalátvány, mennyivel több agymunkát és fondorlatot igényelt! Minden beszerzési művelet az életosztón bizonyítéka volt egyszersmind, egészséges agresszió a túlélés érdekében – talán ezért is volt a Robinson-játék a kedvencem gyerekként, én magam találtam ki, jóval azelőtt, hogy Defoe művét olvashattam volna, apám mesélt róla egyik este, négy-öt éves lehettem talán, megtett nekem az a kalandos, embert próbáló helyzet, és később elkezdtem én is ezt játszani és játszani a környék összes gyerekével: hajótöröttek vagyunk, a víz kisodort minket egy lakatlan szigetre, nincsen semmink, így kell megélnünk és felépítenünk újra az életünket; így túlélő-gyakorlatoztunk talán egy évtizedig is abban a szerencsésen Barbie-tlan korban, amelyben a gyerekek a saját kreativitásukra voltak utal-

va a játék terén. Azonban a gyűjtögetés mellett dúlt a cserekereskedelem is, a fizetőeszközök non plus ultrája a kávé és az aranszűrős Kent volt, de megtette a BT vagy a DS is, az azóta már réggen letűnt balkáni cigarettamárkák, néhanem egy rúd tyúk szalámi vagy pár kiló cukor.

Voltak napok, sok is, amikor szünetelt a gyűjtögető életmód kínálta fényűzés, hiszen a legalapvetőbb élelmiszereket nem lehetett könnyen beszerezni, olykor csak paradicsomos halkonzerv meg kukoricapehely meg májkonzerv meg savanyú uborka volt a boltban, és rengeteg patkány, olykor esténként a kirakatüvegen keresztül bámultuk őket megrökönyödve, ahogy eljátszanak ott, ahol mi másnap majd kenyeret veszünk, ha szerencsénk van, s nem fogy el előttünk kettővel. Az ilyen napokon szívesen megettük a szalonnakaparásos kenyeret is, mustárral, én még a szomszédék zsíros-cukros kenyerét is megkóstoltam; és az ilyen napokon családunk nőtagjai valami titkos gasztronómiai tudással grízből és házilag eltett paradicsomléből ikrasalátát varázsoltak az asztalra, az amúgy ehetetlen olajoshal-konzervből habos-könyved halkrémet, kukoricadarából pedig édes málésüteményt, vagy akkori kedvencemet, bundában kisütött tejbegríz-szeleteket – kóstolókat hordtunk egymásnak, az étkezés ismét ünnep volt valamennyi ideig.

Apámnak volt akkoriban egy elegáns, fehér cipője, még egy olyan évben hozta Csehszlovákiából, amikor kiutazhatlak oda anyámmal kirándulni, jó ideig minden második évben lehetett kimenni az országból, szigorúan csak kommunista országokba, oda, ahova indokolt volt, nagy utánajárással lehetett

útlevelet csináltatni, aztán ezt is megszigorították – és az a cipő, véletlenül jöttünk rá, valóságos beszerző dzsinné vált, nyíltak a pult alatti fiókok tőle, még csokoládé is került olykor, nem csupán kínai, de az NDK-ból való, meg kubai banán, még ha zölden is. Apám sokáig azt hitte, ez az előzékenység a férfinak szól – anyám pedig egyenesen meg volt győződve róla, ezt látványosan ki is nyilatkoztatta olykor egy-egy féltékenységi jelenet keretében. Egyszer aztán feketén-fehéren kiderült, apámat összekeverik az azonos családnévű nőgyógyással, talán a fehér cipője miatt hiszik, hogy ő a doktor, a hír gyorsan elfut – egy nap az elárúsítónő a zöldségestől, amit felénk aprozárnak hívtak, és ahol aznap csak feketeretket lehetett kapni, se szó, se beszéd feltakarta neki a szoknyáját a pult mögött, amikor senki sem volt a közelben, hogy megmutasson valami viselkedését az altestén; és az apám elsápadva érkezett haza, de végül mégis tovább hordta azt a cipőt, s hagyta elnézően, hogy olykor doktor úrnak szólítsák. Azokban az időkben senki sem talált etikai kifogásolnivalót ebben – utólag, felnőtt fejjel értettem meg, mire volt jó ez a nyájaszkodás, miért kellett egy nőgyógyászt jó előre lekenyerezni, cinkosságot építtetni vele szükség esetére: sosem lehetett tudni, mi éri az embert, fogamzásgátlás nem volt, vagy börtönnel büntették, akár csak az abortuszt, ha fény derült rá. És utólag megismertem a '68-as abortusztörvény után születetteket mardosó kételyt is, a megrázkódtatást, amely egy egész generációt érintett: vajon akarták-e, várták-e világra jöttünket, vagy decretelnek születtünk, törvényecskének, mert így diktálta a rendszer.

Kora reggel volt még, amikor kiértünk a bástyához nagymamámmal és az unokatestvérekkel, de már vagy százötven ember is sürgölődött ott, ez a zsongás mégis más volt, mint mikor általában osztottak valamit, az emberek valamiféle megnyugvással álltak egymás mögött, izgatottságuk mintha inkább a csodának szólt volna, az élménynek, amivel éppen szembesültek: senki nem vágott a másik elé a sorban, nem tört ki verekedés, nem álltak a sor elejére sem párttitkárok, sem tisztok, senki sem különféle valós vagy mondvacsinált előjogokkal, kölcsönvett kisedekkel a karjukban, vagy orvosi igazolásokat lobogtatva – mintha biztosra vennék, jut mindenkinek, mert ez szabadhal, nem csupán élelem, de szabadulásunk jelképe is.

A látvány közletről még lenyűgözőbb volt, egy védősáncnyi, ezüstös koreográfiával, hangtalanul döglődő, felnőtt alkarnyi magyar hekk – ez a hal neve, mondták, sosem hallottam még efféléről, nagymámám sem ismerte, de mások sem, ahogy ott a sorban kihallottam, eszünkbe nem jutott megkérdőjelezni, hogy magyar lenne. Előzőleg csak hal fasírtot láttam illetően felhalmozva, de az kevésbé volt monumentális, s azok a fasírtok román halakból voltak sütvé, rendes Fekete-tengeriekből: kötelező volt megvásárolni őket a sör mellé a Vikkendén, ezért is utálta mindenki – ahányan sört vettek, muszájból melléje két hal fasírtot is valahányszor, s már hajították is a hátuk mögé, pedig jó íze volt annak, egyszer megkóstoltam, titokban, mint valami tiltott gyümölcsöt, de nem ettem meg egészen, mert az ellenállás éveiben ez nem lett volna illendő. Majdnem minden nyári napon pira-

misnyi bűzölgött belőlük a kioszk körül, a rendszer mégis kitartott a marketing mellett, ha már kihalászták azokat a halakat, el kellett adni őket valahogy – és egyúttal józanságot is próbáltak erőltetni a népekre, ha megennék mégis, mert az aranykorszak fiai nem dülöngélnek. Gurultak szerteséjjel a húslabdák, aztán időről időre jött egy ember piszkosfehér köpenyben, s hólapáttal beleterelte a hal fasírtokat egy nagy papírdobozba, talán a kóbor kutyáknak adhatták, mert emberfia azt meg nem ette.

A halért alig félórát kellett sorban állnunk, mindenki kapott egyet, amikor rám került volna a sor, elkezdtem félni nagyon, hogy az a hal netán a kezem között fog kimúlni, s én azt nem venném a lelkekre; végül, ahogy ott tébláboltam, a húgom rám szólt, most már szedjem össze magam, mert az egész család engem vár, és a két ujjamra akasztott egy hekket a kopoltyújánál fogva – akkor már muszáj volt fogni, úgy mentünk haza a zsákmánnyal, én részben diadalmasan, részben viszolyogva, két kézzel messzire eltartva magam előtt a még vergődő halat. Egy délelőtt sem kellett hozzá, mind eltűntek a halak az árokból, csupán a piszkos-véres nyomok maradtak meg utánuk a havon, meg a halbúz valamennyi ideig, mi, gyerekek, még ki-kijártunk megnézni, fogy-e, s jut-e mindenkinek, de amíg anyám lepikelyezte a miénket, már a szag is elillant – eszünkbe nem jutott volna még egyszer beállni a sorba, hogy többet halmozzunk, ebből mindenkinek kell jutnia, most az egész város magyar hekkkel karácsonyozik, együtt örülünk, hogy vége a nehéz időknek, mostantól kezdve, lám, minden másképp lesz. Anyám

még fel sem transzírozhatta jóformán a nekünk jutott halakat, egy másik negyedben lakó nagybátyám cseppetett be hozzánk hazafelé menet, épp csak beszólt sietve, mert a főtéren halat osztanak, azt mondják, magyar hekk, ő ugyan sosem hallott még ilyen halról, milyen neve van ennek, mintha csuklanál – de nem drága, s hamar megy a sor, ő alig húsz perc alatt megúsza, menénk le mi is szerezni, mert jól fog az jönni karácsonyra.

A szemfülesebbek kétszer, háromszor is kiállták a sort a Vároroknál, talán családotól, s egymással versengve, már ott árulták a halakat a főtéren, ahol

még aligha száradhatott fel a vér, ahol néhány nappal azelőtt, mikor a katonaság még nem állt át, a tüntető tömeget lőtték, emberek haltak ott, azzal a hittel, hogy a szabadságért áldozzák életüket; és a főtéri halasok olcsón adták ugyan az árújukat, de mégiscsak pénzért – akkor már biztosan tudtuk, attól a reggeltől valami visszafordíthatatlanul megváltozott, elkezdődött a kapitalizmus.

(Megjelent: *Látó* 2009/12. szám, *Szépirodalmi Figyelő* 2010/1-es szám, illetve *Az év novellái 2010 – Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2010*)

Emléktábla avatás

Szeptember 16-án került sor Agárdy Gábor (Szeged 1922 – Budapest 2006. január 18.) lakhelyén, Budapest VI. Király u. 82. szám alatt az emléktábla leleplezésére. A művész bronz domborművével díszített impozáns fekete márványtáblát az özvegy és a Terézvárosi Önkormányzat állíttatta, emléket állítva a halhatatlan színésznek, ikonfestőnek. Az önkormányzati avatóbeszéd után Avedikián Viktória örmény népdalcsokrot nyújtott át a közel 60 főnyi egybegyűltnek, majd Avar István színész egy Petőfi verssel emlékezett az eltávozott pályatársra. Az utolsó percekben megelevenedett Agárdy Gábor vidám, hamiskás alakja, amikor felhangzott a Ding-dong... kezdetű dal valamelyik operettből. S az egybegyűlt sokaság mosolyogva és ringatózva emlékezett a felejthetetlen művész kedves, vidám alakjára. *M*

Kampányzáró a II. kerületben

Dr. Issekutz Sarolta megnyitja a Kőország című vándorkiállítását

Dr. Issekutz Sarolta, a Budapest Főváros II. ker. Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnöke kampányzáró rendezvényként szeptember elsején nyitotta meg Mészáros Ábel és Szabó Adám Kőország című vándor-fotókiállítását a Budapest II. Marcibányi Téri Művelődési Központ M Galériájában. A megnyitó fényét emelte Puskás Eszter énekművész és Flórián Antal színművész közreműködése. Az 1700 éves örmény

A „Kőország”

keresztény egyház építészeti emlékeit bemutató képekről Mészáros Ábelrel beszélgetett az elnökasszony.

A főváros különböző részeiből sokan érkeztek a vándorkiállítás megnyitójára. A képeket dicsérő szavak mellett a vendéglátásról is gondoskodó kerület jóvoltából, ínycsiklandó örmény ételkülönlegességek elfogyasztása közben baráti beszélgetések is összekapcsolták az örmény közösségben élőket.

Dr. Issekutz Sarolta beszélget Mészáros Ábelrel, háttérben Puskás Eszter és Flórián Antal

Az agapé

Pavlov Boris

Eleméri nemesség

(20., befejező rész)

Dániel család

Mint már említettük, a leányikrek férjhez mentek. Augusztá nemes Dániel Jánoshoz, Rozália pedig nemes Bobor Györgyöz.

A Dániel családban 1843-ban megszületett fiuk, Ernő, aki egyetemi tanulmányai befejeztével 1865-ben jogi oklevelet szerzett, ismert jogász lett, az Országgyűlés tagja volt, amíg 1896-ban ki nem nevezték kereskedelem és iparügyi miniszternek. 1896-ban bárói címet kapott.

Dániel báró elköltözött Elemérről Nagyágjon (Veliki Gaj) levő földbirtokára és részben Budapestre. 1923-ban bekövetkezett halála után eleméri tulajdonának 2000 lánca földjét egyik fiának, Dániel Tibor bárónak haszonbérbe adták tíz évre, konzorcium alapján. Dániel Tibor az I. világháború idején „obergespán” főispán volt Pancsován és Becskereken. A háború után, 1919-ben családjával Budapestre költözött. A tíz év leteltével – 1933-ban –, Dániel Tibor báró beköltözött az eleméri kastély felébe és elvette báró Neumann Dániel – ismert aradi gyáros – leányát, Margitot.

Bobor család

A Bobor családnak két gyermeke volt: Mária és Júliusz. A kastély felében éltek. Mária lányuk férjhez ment H. Farkashoz, s a kastély tulajdonosa lett. Fiuknak, Júliusznak a park egy részén építettek házat. Később Elemér német lakta részén, ahol sok hely volt, Júliusz nagy házat épített magának, körülötte nagy parkkal. A házat az agrárreform és az I. világhá-

ború után elvették, a melléképületeket pedig eladták. A parkban lévő házat és a megmaradt 250 lánca földet gyermekei: Eszter és Pivko kapták meg. Eszter leányával a parkban levő házban lakott, Pivko megnősült és egy orosz származású leányt vett el. A II. világháború végéig a 250 lánca földet művelték Aradac határában. Eszter később leányához Újvidékre költözött.

Farkas család

A Farkas család fia, dr. Farkas Géza az I. világháború után, mint professzor Budapesten dolgozott. A háború után visszatért Elemérrre és egy francia származású nővel házasodott össze. A házasság csak egy évig tartott. A tulajdonát képező 1000 hold földjét Szentmihályon bérbbe adta Nikolics Bátónak, egy becskerekeli földbirtokosnak. Budapestről való visszatérése után a szerződést átalakították, és Nikolics kötelezte magát, hogy Farkas Gézá életé végéig eltartja. Nikolics nem tartotta be a szerződésben foglalt kötelezettségeit, így dr. Farkas Géza kénytelen volt visszatérni Budapestre, ahol a II. világháború után nagy nyomorban élt és halt meg. Nikolics Bátót 1944-ben kivégezték.

Balázs család

A Balázs családnak egy fia volt, aki feleségül vette egy ismert budapesti ember leányát. A család a Nagy utcán lakott, egy 2400 négyszögöl (176 m x 176 m) nagyságú telken, amelyen a ház mellett gyönyörű park, istállók és melléképületek

voltak. Nemes lovakat és vadászkutyákat tenyésztettek, amelyekkel sok vadászatot rendeztek.

A fiatal Balázs család életvitele a XX. század kezdetén nem volt összhangban a birtok jövedelmével és lehetőségeivel.

Az idős Balázs úr lelki beteg lett, nem-sokára meg is halt.

Az I. világháború után a nemesi házat a parkkal és a melléképületekkel három részre osztották és eladták. A sarki házat egy szerb vette meg, a telek jobb oldala Ridiger József lett, a középső részét pedig a „Bauernhilfe” nevű földműves szervezet vette meg.

Így ért véget a Balázs család két generációjának sorsa 1867 és 1910 között.

Papp család

Az öreg Papp család örmény eredetű (Papp Simon és házastársa, Simay Anna). Négy gyermekük volt: Géza, Ernő, Ilona (Lili) és Dezső.

Papp Ernő sikeres mezőgazdasági birtokot vezetett.

Dr. Papp Géza 1864-ben született Nagybecskerekben. Ügyvéd, majd 1892 és 1906, 1910 és 1913 között népképviselő volt Szentgyörgyön. 1913-ban kinevezték a Magyar Földhitelintézetek Országos Szövetsége vezérigazgatójává. (Szerk. megjegyzés) Országgyűlési képviselő, az Országos Vitézi Szék és a magyar felsőház tagja). Képességeinek és a bankban való rangot kapott (Bécs, 1912. december 26.).

Elemér németek és szerbek lakta részén két földműves szövetkezet volt.

Az első szövetkezet 1888-ban kezdte a csatornák kiásását a Tisza mellett 23 km hosszúságban. A csatorna Elemértől Aradácig nyúlt. Ezen a kanálison csapolták le a talajvizet 1148 hold földről.

A másik szövetkezetet 1897-ben alapították. Működési körébe tartozott egy 13 km hosszú csatorna kiásása, amelyen keresztül az úgynevezett „Bara”-ból engedték le a vizet a Tiszába, megszüntetve a talajvizeket a termőföldeken.

A csatornák kiásásával a legtöbb elismerést Dániel Ernő és Papp Géza érdemelte ki.

Az I. világháború után a Papp család egész vagyona az agrárreform alá került, azaz elvesztették azt, a családtagok pedig Budapestre költöztek.

*

Kétszázhusz év telt el a híres nemes Kiss család Eleméren történt letelepedése óta. Sok személy az akkori időkből feledésbe merült. Az idő eltörölte a régi Elemér nyomait és így Bánátnak egy jelentős történelmi hagyatékát is.

A két világháború anyagi és érzelmi pusztaságot hagyott az emberek lelkében, és megszakadt minden kapcsolat a valósággal. Minden előlőről kezdődött, a hagyományok folytatása nélkül. A gyűlölet viharában elveszték e korszak értékes művelődéstörténeti nyomait, hagyatékait. A történelem hullámai könyörtelenül elmostak mindent, ami a régi időkre emlékeztethet.

Az idő esztelen viharában eltűnt az eleméri kastély is, a parkkal és Nepomuki Szent János kápolnával együtt. A nemesek sírhelyeit kirabolták, megsemmisítették.

Ma, mikor visszatérünk gyökereinkhez, eredetünkhöz, vissza kell tekintelnünk arra az időre, amikor elődeink éltek, dolgoztak, szerettek, háborúztak és meg-

haltak. Elemér vendéglátója volt Európa legtekintélyesebb embereinek, és mindig Európa része volt. Ez a hely ma is Európához tartozik.

*

Borisz Pavlov (1923–2002)

Nagybecskerek (Zrenjaninban) született egy orosz emigráns családban.

Az általános iskolát orosz nyelven a szülővárosában fejezte be, a kereskedelmi akadémiát pedig Belgrádban. Munkaéveinek legnagyobb részét, mint művelődési és testnevelési tanácsadó töltötte be a nagybecskereki községben és járásban. Ez a tanácsadói munka korlátozta különböző irányú tehetségét és intellektuális kíváncsiságát.

III. Urmánczy Nándor Emléknep

Szeptember 12-én zajlott le Maroshévízen a *III. Dr. Urmánczy Nándor Emléknep*, amely mára a hévízi szóróvízben élő magyarság egyik legismertebb, legfontosabb napjává nőtte ki magát. Az ünnepi emléknep 8,30-kor kezdődött ünnepi szentmisével, ezt követően egy ünnepi műsort láthattak a jelenlevők, melyen *Deme Erika*, *Orbán Zsolt* és *Balla Péter* hazafias énekei és versei hangzottak el.

A nap következő momentumai az Urmánczy Nándor sírjának a megkoszorúzása volt. Ez alkalommal koszorút helyeztek el a Hargita Megyei Tanács, Székely Nemzeti Tanács, Gyergyószéki Székely Tanács, Borsos Miklós Egyesület, Csomafalvi Települési Tanács, maroshévízi Települési Tanács, maroshévízi RMDSz, maroshévízi MPP

Legsikeresebben, mint női szertornász tanár és edző működött. Erről tanúskodnak publikációi is: „A zrenjanini szertorna tizenkét évtizede, 1867–1987.”, valamint „A szépség világában”, továbbá számos eredeti szakmunkája és fordításai orosz nyelvből a szertornász sport témakörében.

Ismert volt elhivatottsága a kulturális-történelmi értékek iránt, amit írásai is bizonyítanak ismert és jelentős emberekről és történetekről, Zrenjanin és környéke múltjából. Ezek közé tartozik: „Az eleméri nemesség történelme”, melyet Csolity Dragolyub és Markov Zoran segítségével írt meg, „Orosz kolónia Nagybecskereken” és „Eleméri nemesség”, mely már a szerző halála után jelent meg.

és a Dr. Urmánczy Nándor Egyesület küldöttjei.

A magyar és székely himnuszok után a jelenlevők az Urmánczy kastélyban egy konferencián vettek részt. Itt többek közt beszédet mondtak: *Dr. Gortvay István* (Budapest), *Dr. Kincses Előd* (Marosvásárhely), *Pál Árpád* országgyűlési képviselő, *Bodor Attila* a maroshévízi RMDSz részéről, *Petres Sándor* a Hargita Megyei Tanács alelnöke, *Iszák Balázs* az SZNT elnöke, *Andrássy Árpád* (Marosvásárhely), *Márton Zoltán* (Szováta), *Farkas Aladár* (Borszék), *Borsos Géza* (Csomafalva) és mások.

A konferencia után a jelenlevők egy része a helyi Urmánczy fürdőnél folytatták az ünnepi emléknepet.

Czirják Károly

Kabdebó Lóránt

Emlékeim a Kabdebó családról*

(A Barcsay Jenő-interjú folytatása, 2., befejező rész.)

Nagyon sok függött azoktól az emberektől, akik magasabb poszton voltak – mondjuk szolgabíró, főszolgabíró, alispán, főispán –, ettől függött a megyének az élete. Ezekről az emberektől függött egy körjegyzőnek is az élete. Az én apámnak az élete ezért volt nehezebb. Katona község másik megyében volt, Kolozs megyében. Katona községben lakott gróf *Logodhetty Alfréd* családja, nagyon becsületes arisztokraták voltak. És hát persze, mindig olyan kívánságaikkal jöttek elő, különösen a gróf – az apámhoz –, amit ő nem tudott teljesíteni, mert nem szívesen teljesített olyat, ami nem egészen legális, amit csak protekcióval lehetett elérni. Tehát a gróf az én apámon keresztül bizonyos dolgokat szeretett volna elérni – gondolok bizonyos gazdasággal összefüggő kérdésekre –, tehát valószínű, ilyen természetű kívánságai lehettek, és az én apám nemigen teljesíthette. Éppen ezért nem volt jóban a gróffal sem. És az édesapámnak így nehezebb volt az élete mindenféle szempontból. Nem is volt olyan kereseti lehetősége egy jegyzőnek ott, mint Szolnok-Doboka megyében. Később Jancsi – ha jól emlékszem, éppen az anyám elbeszéléseiből tudtam meg –, kifejezte a rosszallását, hogy az apám egyáltalán nem gondolt arra, hogy az életünket – így az enyémet is – könnyebbé tegye. Jancsi nem tudta azt, hogy más volt a mi családunknak az

Barcsay Jenő dolgozószobájában

élete, mint a Kabdebó családé. Nagyon nehéz volt.

Vasasszentivánon ismerkedtek meg a szüleim egymással. Erről csak nagyon keveset tudok, mert fiatal koromban – 19 évesen – kerültem el hazulról, és anyám akkor nemigen beszélt ezekről a dolgokról, csak később, amikor Budapestről néha meglátogattam édesanyámékat, akik akkor már Néma községben laktak, és érdeklődtem a múltjuk felől. És akkor, ilyen alkalmakkor édesanyám röviden mesélt egyet-mást. Tulajdonképpen édesapám mint segédjegyző került *Kaddebó Miklós* körjegyző irodájába. Akkor édesanyám még fiatal leány volt.

* (Megjelent Kabdebó Lóránt: A műhely titkai c. interjúkötetben)

Miklós bácsiéknál élt, mert szüleik korán meghaltak. Árva lány volt. Miklós bácsi gondoskodott órára is. Az én anyám nevelte a Miklós bácsi fiát, Gerőt, aki ekkor kisfiúcska volt. Ott ismerkedett meg későbbi férjével – apámmal –, *Barcsay Boldizsárral*, aki már akkor is mindig szomorkás ember volt. Édesanyámnak volt egy szerelme, azt hiszem, hogy a Bozsoki családnak egyik ifjú tagja, ha jól emlékszem, szépen hegedült. Bizonyos romantikus érzések kapcsolhatták össze a két fiatalat. De az korán meghalt, hogy miben, nem tudom. És így kerülhetett az édesapám és az édesanyám szorosabb kapcsolatba.

Mi négyen voltunk testvérek. A legidősebb volt Barcsay Mária – Mariska, így neveztük otthon –, a nővérem, aki nemrég, hosszas szenvedés után halt meg. Azután következtem én, utánam pedig Dezső öcsém, ő 1903-ban született, az orvosi egyetemet végigcsinálta, és szegény 27 éves korában, hosszas szenvedés után halt meg. A legfiatalabb pedig Erzsike húgom, akit mindenki szeretett és szeret most is. Neki volt a legnehezebb élete. Mindenkiért mindent megtett, mindenkin segített és mindenkit szeretett. Az anyánkért mindent megtett, annyira, hogy sokszor az volt az érzésem, hogy előbb hagyja el ezt a golyóbist, vagyis előbb kerül a föld alá, mint az édesanyánk. Ilyen önfeláldozó volt Erzsike.

Visszatérve a Kabdebó családhoz, a sors úgy hozta, hogy II. gimnazista koromban a szamosújvári gimnáziumba kerülhettem, és ott együtt laktunk unokatestvéreimmel, *Kaddebó Jánossal* és *Kaddebó Miklóssal* az úgynevezett jó, öreg Pepi néninél. Laktak ott román fiúk is, mert hiszen Szamosújvár és környé-

ke nagyon elrománosodott területe Erdélynek. Pepi néninél lakott egy *Malaiu Antal* nevezetű román fiú, ő azt hiszem, Jancsinak az osztálytársa volt, aztán *Muresan Guszti*, nagyon kedves román pap fia, és mások is. Hogy milyen rendes ember volt ez a Muresan Gusztáv, később hallottam, amikor Pepi néni nagyon megöregedett és magára maradt, családja nem volt, akkor a Muresan Guszti családja magához vette Pepi nénit, és ott is halt meg náluk.

Pepi néninek én csak a nevére emlékszem: *Wagner Josefa*, német nő volt. De a családját nem ismerhettem, mert én korán elkerültem Szamosújvárról, mivel később iskolát változtattam, és az enyedi református kollégiumba kerültem. Pepi néni a Pál Bogdán-féle házban lakott.

Pál Bogdán szamosújvári gimnáziumi tanár volt. Felesége testvére volt Róza néninek. A *Kovrig családból* származtak mind a hárman, Róza néni, a Pál Bogdán felesége, Netti néni és Mariska. A Róza néni családjáról én nagyon keveset tudok. Az apjukat már nem ismertem, Kovrig doktornak hívták, a keresztnévre nem is emlékszem. Ő volt a te nagyanyádnak az édesapja. Úgy emlékszem, hogy az a ház, ahol Pál Bogdánék, tehát Netti néniék laktak, az is a Kovrig doktornak volt a háza. Annyit tudok Kovrigról, az orvosról, hogy Rózsa Sándornak a fejét ő amputálta halála után. Rózsa Sándornak a fejét ugyanis – ahogy én tudom – felküldték Pestre, vagy Bécsbe, mert kíváncsiak voltak arra, hogy egy ilyen embernek, mint Rózsa Sándor, vajon milyen lehet a koponyája.

Netti néninek mi volt a rendes neve? Nem is tudom. Netti, – én mindig így hallottam. És volt a Mariska. Mariska néni idegbeteg volt, őt kevésbé ismer-

tük. Egy örmény ember volt a férje, ha megölnél, akkor sem jut az eszembe a neve, pedig nagyon közismert örmény név. Nagyon rossz házasság volt. Mariska nem volt normális. Félig-meddig egzaltált volt – ez a legjobb kifejezés –, és elkésztette annak az embernek az életét, akitől két gyereke született, egy fia és egy lánya. Mind a kettő örökölte az édesanyjának az idegbetegségét – gondolom, hogy ez a betegség skizofréniának nevezhető –, mind a kettő öngyilkos lett, az egyik az emeletről ugrott le, a fiú, és a leány önkezével vetett véget az életének.

A Pál Bogdán házának az udvarán volt egy kis mellék-házacska, annak volt egy előszobája, és egy szobája. A nagyszobában laktak az idősebbek, a Kabdebó fiúk, meg Muresan, meg Malaiu, és az elsőben pedig a fiatalok, mi voltunk a társaság Benjaminjai: az öcsém meg én, és a fiatal Muresan fiú, akinek a keresztnevére nem emlékszem.

Pepi néni nagyon jóízűen főzött, kapunk uzsonnát is. Az idősebb lakók, Jancsiék, Malaiuék meg Muresának előttünk nagy tekintélyű kollegák voltak, nem is mertünk nagyon hozzájuk közeledni, csak ha ők leereszkedtek, hozzánk szóltak. Miklóskával természetesebb volt a kapcsolatunk, ő fiatalabb is volt. Jancsi idősebb volt, és úgy emlékszem, hogy ő visszahúzódó természetű volt. Ő csendesebb volt. Miklós meg élénk, mindig heccelte az édesapát, és édesapád erős, zömök fiú volt, a jó szíve meggátolta abban, hogy Miklóskával gorombán elbánjon. Birkóztak. Édesapád mindig leteperte Miklóskát.

A Kabdebó családnak minden egyes tagja – gondolok itt az unokatestvéreimre elsősorban – nagy tekintély volt előtt-

tem, fölnéztem rájuk. Bizonyos kisebbségi érzés élt bennem mindig, amikor különösen Jancsira gondoltam (Gerőre nem, mert ő sokkal idősebb volt nálam és a kapcsolat nem volt olyan közvetlen, mint Jancsival meg Miklóssal). Tehát bizonyos kisebbségi érzésem volt. Miklóskát, azt hiszem, hogy élénkebb eszű lehetett. Én közepes tanuló voltam. Nem buktam meg soha. Kielégítő bizonyítványaim voltak. Csak azzal foglalkoztam behatóbban, ami élvezetet nyújtott nekem – a rajz, az ének, meg a torna. (A nagyon reális tárgyakat, mint például a matematikát – nem matematika volt, hanem akkor még számtan – utáltam. Ma sem tudok számolni.) Az én testvéreim, Mariska nővérem és Dezső kitűnő tanulók voltak, de a legeszesebb Erzsike volt.

1919-ben menekülnöm kellett otthonról. Erről nem szívesen beszélek, csak annyit mondhatok, hogy másokért, mások miatt sokat kellett szenvednem, olyan dolgokkal vádoltak, amiket nem én követtem el. Változások voltak, és akkor bizonyos szerencsétlenségek történtek, és a katolikus templom porig égett, nem minden ok nélkül, mert munióciót találtak ott. Engem vettek elő – mert én szoktam a templomba be-bejárni harmóniumozni –, hogy én követtem el olyasvalamit, amiből ez a szerencsétlen tűz keletkezett, aminek martaléka lett a katolikus templom. Kínoztak, ütöttek, vertek is. Én csak az igazat mondhattam, azt, hogy én nem tudom, hogy ki volt, én nem voltam, és hát kitarotтам emellett, – nem kellett kitarotтам, mert mást nem is mondhattam. (Csak később, a véletlen folytán Párizsban, a Café Dome-ban tudtam meg, ki volt az igazi tettes.) És a végén elengedtek az-

zal a rövid mondattal, hogy soha többé Erdély területére a lábam ne tegyem be. És azt mondtam, hogy nem fogom soha többé ide betenni a lábam. Három évig kibírtam. De három év után a születimet meglátogattam. Ez alatt a három év alatt a szüleim nem tudtak rólam, hogy élek-e, vagy már régen elmentem más-hová, a föld alá. Boldog voltam, hogy végre hazakerülhettem, de olyan ideg-beteg voltam utána, még hét évre rá, itt Pesten néha riadtan ébredtem fel, hogy vernek, ütnek, pofoznak.

Kiszabadulásomkor Vasasszentivánon keresztül érkeztem Szamosújvárra, onnan Kolozsváron keresztül jöttem Budapestre. Vasasszentivánt aludtam, utolsó éjszakámat ott töltöttem. Sose felejttem el, amikor a verandán üldögéltünk Róza nénivel, – édesapád nem volt ott, mert Pesten volt, mint műegyetemi hallgató, Miklóskát már nem élt. Erzsike nem tudom, hogy hol lehetett, arra már nem emlékszem, és Miklós bácsira emlékszem még, ő csöndesen ült, és olyan furcsa volt, nem szólt egy szót sem, pedig én meséltem arról, hogy min mentem keresztül, de nem szólt egy szót sem. Nekem nagy a gyanúm most, hogy neki nagyfokú agyérelmeszesedése lehetett már akkor, mert jó pár évre rá meg is halt. Ha jól emlékszem, 76 éves lehetett, amikor meghalt.

Persze, hogy Erzsike nem volt ott. Reggel utaztam Szamosújvárra, onnan vonattal Kolozsvárra. Dél előtt Kolozsvár főterén sétálgattam, ott töltöttem el az időt, és Kabdebó Erzsike unokatestvéremmel, Mariska néni lányával egy cukrászdának a teraszán ült, és ott, mint fiatal lányok, jókedvűen mosolyogtak. Üdvözöltem őket, de már nem ültem le hozzájuk, mert nagyon kevés pénzem volt,

és tudtam, hogy nehéz hónapok, évek előtt állok. Hiszen nekem Pestre kell utaznom, hogy elkezdhessem a pesti életet. Akkor láttam Erzsike utoljára. Tehát amikor a verandán Miklós bácsival és Róza nénivel együtt üldögéltünk, akkor Erzsike ezért nem volt ott. Többé soha nem láttam, mert nagyon ritkán mentem haza – akkor már Némába – a szüleimhez. Az udvarból se tettem ki a lábam, mert bennem élt az a rettenet, amely uralta az egész valómat.

Jancsiról nagy szeretettel beszélek most újra, mert amikor megtudta, hogy én Pesten nyomorgok – mert ugye én hazulról sose kértem a szüleimtől egy vasat sem, nem is kaptam, nem is küldhettek, nagyon nehéz életük volt –, amikor megtudta, ő már mint mérnök működött Gyöngyösön, és engem pénzzel, anyagiakkal akart segíteni. Fölajánlotta segítségét. Írt is nekem, és én – nem tudom miért, önérzetes voltam vagy mi, hát – nem fogadtam el a segítségét. Nem azért nem fogadtam el, mert bántott volna az, hogy az unokabátyám segít, és őtöle bizonyos összegeket elfogadnék, nem azért, – nem tudom, szebbnek tartottam azt, hogy saját erőmből küzdjem föl magam.

Talán ennyi. Segítségedre akarok lenni, amennyiben neked olyan igényed van, hogy a Kabdebó családdal kapcsolatban bizonyos dolgokat tudjál. Amire vissza tudtam emlékezni, elmondtam neked, abból a célból, hogy ennek a felhasználásával alakíts ki egy olyan képet, amit saját magad felhasználasz – mert sose lehet tudni, az életedben még erre lehet szükséged –, esetleg az életrajzodat akarnád megírni, emlékeidet, és akkor legyenek támpontjaid arra vonatkozólag, hogy ez minél pontosabb lehessen.

Az örmény nemzet ünnepén

Az Országos Örmény Önkormányzat 2010. szeptember 18-án, szombaton az A38 hajón ünnepelte az Örmény Köztársaság kiáltásának 19. évfordulóját. A megemlékezésen *Szárkiszján Ádám*, az Országos Örmény Önkormányzat elnöke köszöntötte a meghívottakat, ünnepi beszédet *Ashot Hovakimijan*, az Örmény Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete mondott.

Az ünnepi alkalmat örményországi mű-

Az első sorban balról, X-el jelölve Ashot Hovakimijan az Örmény Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott nagykövete

A jazz-zenekar

vészek szenzációs jazz hangversenye tette emlékezetessé, közreműködött a *Malkhas Jazz Band*, a világhírű *Levon Malkhasyan* és *Karen Mamikonyan* zongorán, *Nicoghos Vardanyan* nagybőgőn, *Perch Nahapetyan* dobos, *Aram Gevorgyan* (*Aramo*), aki énekelt és ütőhangszereken is játszott.

B. A.

V. I. Pásztori Tibor Endre (ny. református esperes, Zabola, Erdély)

Ódium

Line Abrahamian „*Utam a gyűlölettől a reményig*” írását így kezdi:

Tavaly áprilisban, amikor meghallottam, hogy Törökország gazdasági szankcióval fenyegeti Kanadát, és visszahívta nagykövetét, mert *Stephen Harper* miniszterelnök nyilvánosan elismerte az örmény népiirtás tényét, ismét felszínre került a törökökkel szemben érzett minden haragom.

Legfontosabb mindig az, ami hiányzik. Ha a belső őszinte érték még mindig nem mérték, ha hazád nem otthonod, de fizettek – vértükkel – fizettek! a honfiúságért az örmény tábornokok. Ha az örményben látom a magyar holnapom, akkor elevebb lesz a fájdalom, – ha hagyom! „A hitvallóknak hálával, a vértanúknak kegyelettel” – tartozunk üzeni *Franz Werfel* is az 1933-ban megjelent, mélységes humanizmussal áthatott, *A Musza Dagh negyven napja* című regényével.

Utóvédharc tisztességének egyike I. Árdászcsezs Örményország legkiválóbb királya, aki bölcsen kormányozta az országot. Gondoskodott arról, hogy ne idegen gazdagodjon meg a haza természeti kincseiből és a föld gazdag terményeiből. *Khorenei Mózes* történész azt írja, hogy uralkodása idején egy talpalatnyi megművelt terület sem maradt az ország területén és abban az időben az örmény parasztok gazdagok voltak és boldogan éltek. A király alacsony adókat vetett ki, s népét védelmezte erős hadseregével az idegenektől. Sokszor felment Arakádz hegyére és onnan szemlélte a gazdag mezőket, a szépen fejlődő örmény falvakat és városokat. Árdászcsezs uralkodása alatt a karthágói Hannibál, aki Rómát csaknem

uralma alá vetette, Örményországban kapott menedéket, és lett a király tanácsadója. Hannibál irányítása alatt a király felépítette az ország csodálatos fővárosát, amelyet később Árdászcsezsnek neveztek el.

Csakhogy *Franz Werfel* (1890–1945) az osztrák „örök hontalan”, aki 65 éve halt meg, az örmény nép tragikus sorsának ábrázolásával egy másik hegyre viszi el az olvasót. Ez a regény történelmi magva. Lássuk a könyvborító szövegét: Az első világháború idején az oszmán-török birodalom nacionalista vezetői pusztulásra ítélték a keresztény örmény népet: deportálás ürügyén egy nem létező rendeltetési helyre, a sivatagba, a semmibe űzték ki őket otthonukból. Hét kisázsiai falu ötezer főnyi népe a halálba vezető nehéz vándorút helyett a Ciprussal szemközt tengerparton emelkedő *Musza Daghra*, „Mózes hegyére” menekült, és többször visszaverve a kiképzett török katonaság ostromát. Ott élt a szívükben a hon szeretete, az elüldözötték tántoríthatatlan hűsége a szülőföldhöz. Ott éret be a hegyen a nemzet élni akarása, és az összefogás megtartó ereje. Ter Hajgazun megragadta az oltárasztalon álló ezüstfeszületet, és lement *Gabriel Bagradjannal* vezette az esküt: „Esküszöm Istenre, Atyára, Fiúra és Szentlélekre, hogy az utolsó csepp véremig védelmezem a nép táborát, hogy vakon engedelmeskedem a parancsnoknak és minden utasításának, hogy elismerem a választott vezetők tanácsának hatalmát, és önző szándékból soha nem hagyom el a hegyet. Isten engem úgy segítjen!” Az örmény völgy ősi munkadala visszhangzott:

„Elmúlnak a bánat napjai egyszer,
Mint téli napok, úgy jönnek és mennek.
A fájdalma soká nem időznek,
Mint bolti vevők, úgy jönnek és mennek.”

Negyven napig tartotta magát az ötezer számúzótt, – míg egy francia hadihajó fel nem vette s ki nem szabadította őket.

Céltudatos helytállás, a gyűlöletes nacionalista népiertással való rendületlen szembeszegülés hőskölteménye ez a könyv, mely mesterien oldja meg az ábrázolást anélkül, hogy egy pillanatra is ellenszenvet ébresztene a törökök iránt. Ellenkezőleg. Hangsúlyozza, milyen kevesen állnak a könyörtelen vezetők mögött, hogy éppen a mohamedán vallás képviselői irányítják a mentőakciókat, s török parasztok segítik a pusztulásra ítélt szerencsétleneket.

Feketéné Ziegler Ágota

Volt egyszer egy kastély 2006 (részlet)

Pilisszentiván történetében a földbirtokosok közül a *Karátsonyi család* volt a legjelentősebb. Közel száz évig voltak a falu földesurai.

1851-ben Karátsonyi Guido feleségül vette puchói és csókai Marczibányi Máriát a híres és gazdag Marczibányi család utolsó tagját. Így került az uradalom (Vörösvár, Szentiván, Solymár) a Karátsonyiak kezébe. A család örmény eredetű, első ismert őse Gratianus volt, ki a családi hagyomány szerint Franciaországból származott és Moldáviában telepedett le. Innen a család Erdélybe került, itt vette fel a Karátsony nevet.

„A család neve úgy látszik a Gratianus keresztnévből (magyarul Karátson) szár-

Illyés Gyulára bíznom, hogy idézze a magyar negyven prédikátort, míg a 13 aradi vértanú közül két tábornok szóljon magyarul.

Lázár Vilmos: *Ki tehet arról, hogy ilyen a magyar sorsa? Krisztus keresztye tövében érett apostollá az apostolok lelke és a bitófák tövében kell forradalmárrá érni a magyar lelkeknek.* (Dr. Kegyes Csaba)

Kiss Ernő: *Istenem, az újkor ifjúsága egész ember lesz-e? Árpádok dicső szentjei virrasszatok a magyar ifjúság felett, hogy Krisztusé legyen a szívük és a hazáé az életük.*

A törökökre és örményekre közismerten nem lehet ráfogni a kölcsönös történelmi szimpátiát – mondja Sylvester Lajos, de az időálló és nem ritka téma aktuálissá teszi, hogy volt és van örmény-kérdés IS!

Az ódiumentől az ódáig még van...

mazott. S bár erre nézve adatot nem nyertünk, úgy látszik, legutóbb Erdélyben Szamosújvárról vevé származását.”

A család már az ideköltözése előtt is nemes volt és címerlevelét valószínűleg az egyik erdélyi fejedelemtől nyerte. Az erdélyi fejedelmek és magyar királyok a család nemességét többször megerősítették. Így Mária Terézia királynő is, ki Krisztof és fivére részére új nemeslevelet állított ki. Kristóf első fia Deodat (Bogdán) 1781-ben 103 000 forintért megvette a kincstártól Beodrát, melyre királyi adományt is nyert, és a Karátsonyfalvi előnevet a Beodraival cserélte föl. A grófi ágának Lázár volt az őse. Lázár (sz. 1759.) Torontál vármegye alispánja és később

országgyűlési követe. 1805-ben megvette gróf Draskovits Ferencztől Bánlakot, Dolaczt, Offszeniczt, Szókát és Partost. Fia Lajos (sz. 1793.) Starhemberg Mária Lujza birodalmi grófnőt vette el feleségül. Az ő házasságukból született Guido (sz. 1817, †1885.), aki 1842-ben Temes vármegye főszolgabírája, 1848-ban honvéd-örnag, a pesti nemzetőrök parancsnoka. A szabadságharc leverése után menekülnie kellett, birtokait elkobozták.

Később kegyelmet nyert, 1867-ben már a csákvai kerület országgyűlési képviselője. Különböző kitüntető rangot kapott: császári és királyi kamarás, valóságos belső titkos tanácsos, az I. osztályú vaskoronarend vitéze stb., 1858-ban birodalmi grófi rangot nyert, 1874-ben megkapta a magyar grófi címet is. A Karátsonyi és a Marczibányi család is híres volt arról, hogy vagyonukból különféle alapítványokkal támogatták Magyarország kulturális életét. Gróf Karátsonyi Guido egyik legismertebb alapítványa: 1858-ban 10 000 forintot adott a Magyar Tudományos Akadémiának, hogy a kamataiból kétévente díjazák a legjobb színdarab szerzőjét. Ezt a díjat elnyerte többek között Csiky Gergely, Szigligeti Ede, és ezzel díjazták Arany János Arisztophanész vígjátékainak lefordítását 1871-ben. Jótékony célokra is nagy összegeket adományozott.

„A Fenséges Korona herczeg születése öröndetes eseményének alkalmából Karácsonyi Guido földbirtokos 100 ezer Ft-nyi összeget, ebből 20 ezer Ft-ot a szerb vajdaság s a temesi bánóság számára ajánlott fel jótékony célokra, s annak hovaforrását Albrecht Főherczeg magyarországi Főkörmányzó Ur Ő császári Fenségének magas belátására bízta. Ugyanazon örömdus alkalomból, s an-

nak maradandó emlékére, a debreczeni községi bizottmány, az evangelicus-helvét hitvallású egyháztanácsccsal együtt, 100 segélyre szorult személy számára egy 160 000 Ft-nyi tőkével ellátott szegényápoló-intézetet alapított. – Ezen nemes szívv s hazafias érületet tanúsító öröndetes jótékonyasági tettek a legmelegebb köszönet kifejezése mellett juttatnak köztudomásra.”

Karátsonyi Guido (1817–1885) és Marczibányi Mária (1831–1876) házasságából kilenc gyerek született. Hat lány és három fiú:

1. Adrienne (1853–1878. Seregélyes) férje gr. Zichy Sándor (1843–1881)
 2. Melánia (1855) cs. k. csillag. hölgy; férje gr. Zichy Géza (1849) cs. k. kam.
 3. Guidobaldina (1858–1876)
 4. Aladár (1859), országgyűlési képviselő; neje Elek Margit (1863) Birtoka: Beodra (Torontál m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Beodra.
 5. Jenő (1861–1933); neje gr. Andrassy Karolina (1867) csillagk. hölgy, Birtokai: Varjas (Arad m.), Bánlak (Torontál m.), hitbizományi birtoka Bánlakon van. Lakás: Budapest.
 6. Camillo (1863–1908) Birtokai: Kamenicza (Horvátországban), Vörösvár, Szentiván, Solymár (Pest m.) és Varjas (Arad m.). Lakás: Budapest.
 7. Irma (1865) férje br. Piret de Bihain Lajos (1862) cs. k. kam. és a 13. sz. huszárezred tartalékos hadnagya.
 8. Ilma (1867) férjre gróf Keglevich Gyula (1855) A házaspár Imre nevű fiát adoptálta gr. Karátsonyi Jenő és Andrassy Karolina.
 9. Ilona (1871) férje gr. Zichy Károly (1864)
- (Vasárnapi Újság 1858. augusztus 29.)

Kiss Ferenc (Dés)

Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről

(4., befejező rész)

Erdély múltjának és viszonyainak bemutatásában nagy hatásúaknak bizonyultak a nagy polihisztor, *Benkő József* (1740–1814) középpajtai pap munkái. A *Transsylvania sive Magnus Principatus Transsylvaniae I–II.* (Bécs, 1777–1778) című monográfiájában előadja a moldvai örmények Erdélybe költözésének történetét, a római katolikus egyház kebelébe térésüknek részleteit, bemutatja az erdélyi örmények azon kiváltságleveleit, amelyeket a két Apafitól és a Habsburg királyoktól nyertek.

Benkő József másik kiváló alkotása a *Transsylvania Specialis* című, Erdély bemutatását tartalmazó monográfiája, amely a legújabb időig csak kéziratban volt ismeretes. Nyomatásban 1999-ben jelent meg Szabó György kiváló fordításában és bevezető tanulmányával. Benkő leírja, hogy „Szamosújvár, másnéven Örményváros (latinul Armenopolis, németül Armenerstadt) szabad és kiváltságos mezőváros, mely mozgalmas kereskedelméről híres, legnagyobb részben örmény település... Ami az örmény polgárokat illeti, ezek Moldvából jöve Erdélyben elszórtan élnek, főleg Besztercén, hol Oxendius is kijelölte a székhelyét. Később azonban ide (és Erzsébetvárosra) oly sokan bevándoroltak, hogy miután a helységet a lakosok számával, az épületek nagyságával, sőt szentegyházzal is fellendítették, azzal a házzal, amelynek alapkövét Oxendius rakta le, őfelsége VI. Károly a legkegyelmesebben úgy döntött, fel kell ruházni a szabad és kiváltságos mezőváros (nem pedig város, mint némelyek vélik) tisztességével, és 1726. október 16-ai oklevelével elrendelte, hogy Örményvárosnak (latinul Armenopolis) nevezzék.”

Ez a mezőváros kitűnik kereskedelmével, s hetipiacait hétfőn tartja, az évi vásárokat pedig február 5-én, július 25-én és november 4-én. (Benkő József: *Transsylvania Specialis I.* Bukarest–Kölnsvár 1999. 428.)

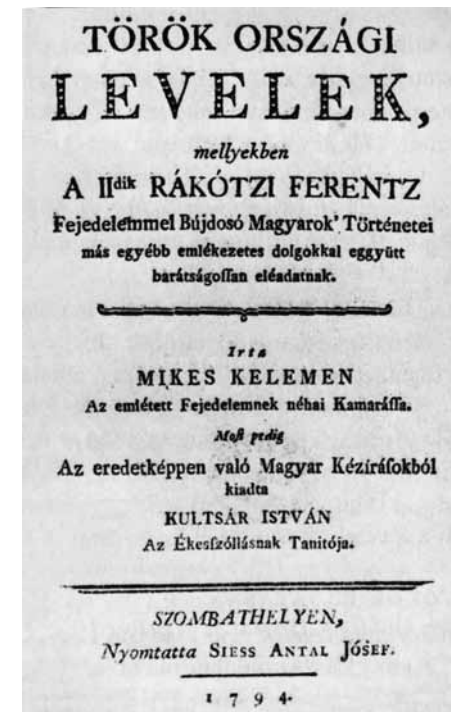
Benkő József egy harmadik művében a *Milkovia* (I–II., Bécs, 1781) is megemlékezik az örményekről, akiket Erdélyben megtűrt nemzetként mutatja be.

A korszak másik nagy polihisztor, *Pray György* (1728–1801) a *Dissertationis historico-criticae in Annales Veteres Hunnorum, Avarum et Hungarorum* című, Bécsben, 1774-ben megjelent munkájában az örményeket Moldvából érkezett népcsoportként mutatja be.

Az örményekről magyar nyelven készült leírások közül *Decsy Sámuel* (1742–1816) volt az első, aki *Osmanographia azaz a török társadalom természeti, egyházi, polgári és hadi állapotának leírása* (I–III., Bécs 1788–1789) című történelmi műve a török birodalomban élő örményekkel foglalkozik. Munkájának jelentősége abban áll, hogy a magyar nyelvű olvasóközönség számára az oszmán birodalomban élő népek viszonyairól nyújt hiteles képet.

Az előbbieken említett Decsy művel szinte egy időben jelent meg 1794-ben Szombathelyen Kultsár István gondozásában *Mikes Kelemen* (1690–1761) *Törökországi levelek* című, a magyar irodalomban klasszikussá nemesedett alkotása. Mikes több helyet és alkalommal említi leveleiben az örményeket, akik közül többet is rodostói otthonában és más helységeken személyesen is volt alkalma megismerni. Adatokat találunk Mikes leveleiben a törökországi örmények hétköznapi és ünnepi szokásait illetően, amelyek annyira értékesek, hogy egyes magyar szerzők Mikeset az első magyar armenológusnak tartják.

Esztogár László: *Az első magyar armenista.* Armenia, 2. évf. 1888. 11. sz. 336–338., *Harmath Lujza*: *Mikes és*

az örmény házasság keleten. Armenia, 4. évf. 1890. 4. sz. 109–111.)

Az erdélyi örményekre vonatkozó adatokat tartalmaz még *P. Honorati Novotny* (1739–1802) jezsuita szerzetes *Sciographia seu Compendaria Hungariae* (Bécs, 1798.) című, magyar történelmi eseményeket taglaló kiegészítő munkája.

A XIX. század első évtizedeire esik *Kazinczy Ferenc* (1759–1831) *Erdélyi levelek* (Pest, 1816) című szépirodalmi alkotása. Kazinczy megemlíti munkájában az örmények magyarokhoz való ragaszkodását, elismeréssel szól hazafiságukról, röviden elmondja Erdélybe telepedésüknek történetét is. Az örmények nagy metropoliszában, erdélyi uta-

zása során nem járt, Erzsébetvárosról elmondja, hogy „miután Segesvárt és egy alkalmatlan hegyet magunk mögött hagyánk, elterült előttünk a szép sík, melyen Ebesfalva más néven Erzsébetfalva, vagy Szent-Erzsébet a maga kéttornyú nagy templomával s cserépfedeles házaival kevélyen fekszik. A hely nagy s látszik mindenben, hogy örmény lakói pénzesek. A magyar a maga zselléreinek engedé a kereskedést, mely inkább gazdagít, mint a természet. Megnyitattánk a templomot s ebben sok aranyozást, márványozást láttunk, de a nagy szépségűnek hirlelt festésnek felül sok jót mondhatnom lehetetlen... A nép gyarapszik, mert kereskedést úz s érdemi szerencsét, mert a nemzet nyelvét, öltözetét, szokásait szereti s magát magyarföldön idegennek nem nézi, idegennek nem nézeti.

Erdélybe érkeztek előtt Eutzesnek tanítását követték. De Oxendius Verzereski társok, ki Rómában tizennégy évig mulattott, áthozá a római anyaszentegyház kebelébe, s annak ők most oly buzgó gyermekei, hogy buzgóbb senki nem lehet már. Miséjük örmény nyelven olvastatik, mint az egyesült oroszoknál és oláhoknál orosz és oláh nyelven. (Kazinczy Ferenc: *Erdélyi levelek* (Kvár., 1944. 129.)

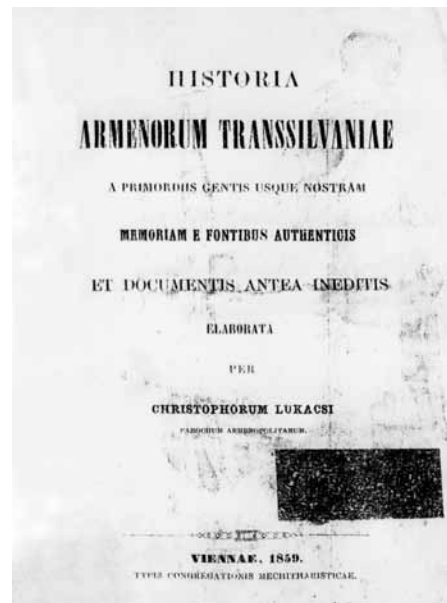
Az erdélyi örmények életére és szokásaira utaló értékes adatokat ad elő az Erdélybe telepedett francia író, *Degerando Ágost* a *La Transilvaniae et ses habitants* Párizsban, 1845-ben megjelent munkájában. *Degerando* összehasonlítja az erdélyi örményeket az országban lakó többi népekkel, s kiemeli jó tulajdonságukat, erényeiket, ismerteti életmódjukat és mindvégig rokonszenvesen ír róluk. Leírásában vázolja az örmények hosszúságú vándorlásának viszontagságos eseményeit, Erdélybe menekülésüknek kö-

rülményeit, a római katolikus egyházba való áttérésüket és egyházi viszonyukat. Közelebbről is bemutatja az erzsébetvárosi és szamosújvári örmény kolóniák életét, kiemeli azt, hogy „meg kell adni az örményeknek, hogy Erdélyben jó polgárokként viselkednek. Ők megértették, hogy mily nagy szükség van az országban lakó népek egyezségére, és nem táplálnak előítéleteket, amelyek ezt az egyezséget lehetetlenné teszik... Szamosújvár örmény követői, kik először jelentek meg Erdély diétáján, hangosan jelentették ki, hogy ragaszkodnak a közös hazához és biztosították a gyűlést honfitársaik érzelméről, amelyek oda irányulnak, hogy a magyarokkal jó egyetértésben éljenek. Beszédüket nagy tapsal fogadták.

Az örmények, bár megtartották anyanyelvüket, mindnyájan tökéletesen bírják a magyar nyelvet és minden ellenkezés nélkül, szívesen is beszélnek a magyart.” (In *Bányai Elemér: Adatok a szamosújvári és hazai örmények történetéhez*. Armenia, 19. évf. 1905. 2. sz. 53–54.)

Degerando arra is rámutat. Hogy az örmények „tevékenyek és az üzletekben becsületesek. Sokkal lehet találkozni az olyan utakon, amelyek egyik vásárról a másikra visznek; bécsi szöveget hoznak magukkal. Meg lehet ismerni arcukról, mely megőrizte keleti jellegét. Néhány év óta a fiatal örmények már orvostudományt, vagy jogot tanulnak, remélhetőleg az új foglalkozásban is hasznosá fogják tenni magukat.” (U. o.)

A keleti örmények történelmére, különösen a parthusházi királyok korát idéző adatokat találunk *Jerney János* (1800–1855) *Keleti utazás a magyarok őshelyeinek kinyomozása végett* (Pest, 1851) cí-

men megjelent útleírása.

A XIX. század első felével abba a korba lépünk, amikor a hazai örmények a hírlapok és a különböző sajtótermékek hasábjain is hallatnak magukról. Az örmény történelem és művelődési alkotások magyarokat érintő adatai keltették fel *Horvát István* (1784–1846) történész figyelmét, aki *Az örmény történelmi irodalom* címen megjelent vizsgálódásában (Tudományos Gyűjtemény, 19. évf.

1839. XII. f.) patetikus hangnemben teszi fel a kérdést: „Vajon ki leszen a hazába költözött örmények közül az, aki jobb megértés végett leírja az örmények történetét?” De az örmények historiájával és életmódjuk bemutatásával más korabeli írásokban is találkozunk, mint *Ponori Thewrewk József* (1793–1870): *Utazás Örményországban* (Századunk 1845), *Dózsa Dániel* (1821–1889): *Levél az örményekhez* (Ellenőr, 1848. szept. 15.) és a névtelen szerző *Erdély és a magyarországi örmények* (Európa, 1850. 48., 51., 54. sz.) című kisebb-nagyobb publikációikban.

A Horvát István által felvetett javaslata, az örmények története megírására a szamosújvárosi plébános, *Lukácsi Kristóf* válaszolt méltó módon azzal, hogy több esztendőn át végzett kutatásai alapján egybefogta és kiadta a *Historia armenorum Transsilvaniae* (Bécs, 1859) című munkáját, amelyben örmény és hazai történelmi forrásokat értékesítve hitelesen és tacitusi tömörséggel adta közre a hazai örmény múlt jelentős eseményeit.

Lukácsi Kristóf tudományos munkásságával megindul, kibontakozik, és fokozatosan elterebélyesedik a magyarhoni armenizmus, amelynek több kései, jeles képviselője napjainkban is kitartóan munkálkodik.

Zeneagapé az örmény katolikus templomban (Budapest XI., Orlay u. 6.)

Október 24-én, vasárnap a 16,30 órakor kezdődő szentmise után

Fogolyán Kristóf fuvolaművész *J. S. Bach a-moll szóló szonátáját* adja elő

November 28., vasárnap *Puskás Eszter* énekes és kísérete lép fel

December 26., vasárnap Karácsonyi CD bemutató *Szongoth Gábor D. J.*

Mindenkit szeretettel várunk!

Szongoth

Nagy Botond

Zseni, két korszak között

Csiky Gergely és a XIX. század

Hagyományaihoz híven ismét nívós és érdekes estet szervezett a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület. Múlt szerdán délután megtelt a Bernády Ház földszinti terme, ahol *dr. Kovács Levente* egyetemi tanár, színházi szakember tartott – szokásához híven – pergő, érdekfeszítő, bárki számára érthető, különböző témák és korok között ide-oda cikázó, minőségi előadást *A XIX. század második felének magyar drámairódalma*. Csiky Gergely magyar-örmény származású író, drámaíró életét és munkásságát a kor magyar színházi és drámairódmalmi viszonyai közé illesztve, azokat is érintve tárgyalta az előadó, a közönséget az egyesület elnöke, *dr. Puskás Attila* üdvözölte. Előljáró beszédként elmondta: a Csiky családnak Vásárhelyen is vannak leszármazottai, holott nagy többségük ma Gyergyóban él. Az ottani Csiky-keret ők alapították.

– Az örmény kulturális egyesület meghívására vagyok itt, így felül kellett vizsgálnom az örménységhez való viszonyomat – kezdte előadását *dr. Kovács Levente*. – Néhány kiváló irodalmi emlék és pár ismeretség jellemzi ezt a viszonyt. Az örménység ellen számos rémtettet követtek el, nem egy békében élő népről van szó. Tragikus sorsunk eleve összeköt minket. Az örmények és magyarok között évszázadokon átívelő kapcsolatok kötettek, ez ragadott meg és keltette föl

Dr. Kovács Levente
egyetemi tanár

az örménység iránti szimpátiámat. Előadásomban három „koordinátával” fogok foglalkozni: a XIX. századdal, Csiky Gergellyel és a magyar drámával.

A XIX. század az emberiség egyik legizgalmasabb százada, körülbelül a francia forradalomtól az első világháborúig tart. A hatalmas változások és az állandóság közötti paradox viszony jellemzi – míg Franciaországban egymást váltják a hatalmak és államformák, addig Ferenc József és Viktória királynő, úgy tűnik, az örökkévalóságig a trónon marad. A háború ebben a korszakban globalizálódik, Dél-Amerikában és Afrikában több millió ember pusztul el. Magyarországon kialakul a magyar polgári lét és irodalom, ami európai arculatot ad Erdélynek is. Olyat, amit máig nem lehet eltörölni. Ide illeszkedik a magyar dráma és a magyar színház. Bornemissza Péter a XVIII. század végén, gyertya mellett körmölve, az Electrával próbálja bizonyítani, hogy lehet magyar drámát írni.

Ez időben Londonban több színház verseng a nézők kegyeiért. Ez a korabeli, hatalmas lemaradottság máig befolyásolja a magyar színházi gondolkodásmódot és színjátást, aminek áthidalására számos kísérlet született. Például megeremteni azt a magyar nyelvet, amelyen beszélni és írni lehet a barokkos dagályosság és a latinizmus nélkül. Köteles Sámuel egyik tanulmányában meghatározza azokat a célokat, amelyek a ma-

gyar színházi törekvések előtt állanak: a színháznak fel kell vállalnia dolgokat – például a nemzeti nyelv ápolását. A vándorszínészet korában a legjobb színészek az országot járják és terjesztik a magyar nyelvet, ez a színháznak évszázados beidegződésévé válik. A XIX. század a magyar nyelv színház által történt ápolásának évszázada. Persze, ez alapvetően a költészet százada, a dráma ekkor még sokkal ellentmondásosabb: ez az „egyszerhasználatos” magyar drámák korszaka. Rengeteg értéktelen darab született, amelyek közül kiragog néhány csúcst: a Bánk bán, Az ember tragédiája, a Csongor és Tünde. Ehhez kell viszonyítanunk Csiky Gergely munkásságát. A magyar dráma a század végére már majdnem célba ér, és megszűl Molnár Ferencet, aki világmárka. Ebben Csiky Gergelynek áthidaló szerepe van. Ami akkori hungaricum, az a magyar népszínmű. Ez hamis álomvilágot teremt, de hihetetlen vonzerővel bír, és ezzel még Bartók és Kodály is igen nehezen tud megküzdeni.

Ilyen körülmények között jelentkezik Csiky Gergely. Érdekes, hogy sehol sem említik örmény származását, noha édesanyját Verzárnak hívták. Polgári családból származott, édesapja honvédorvos volt. Nyolc éves korában zsenéket, tizenöt évesen verseket ír, majd teológiát végpez és pap lesz. 1842-ben született és 1891-ben halt meg. Ezalatt

Dr. Nagy Attila
alelnök és Dr. Kovács
Levente

több mint negyven darabot írt és több mint negyvenet fordított, dramaturgiai tankönyvek szerzője, a Kisfaludy Társaság ügyvezetője, a Nemzeti Színház dramaturgja. Több nagy regény írója, drámái közül 18-19 még mindig játszható. Azokhoz a szerzőkhöz sorolható, akik ha kevesebbet és elmélyültebben írtak volna, jobban tették volna. Pedig zseni volt, néhány drámája ma is színpadképes. A katolikus egy-

ház viszont nem nézte jó szemmel világi hangvétellű darabjait. Ezért 1880-ban kiszállt, evangélikussá vált és elvett egy özvegyet. Kiválóan zongorázott, énekelt, beszélt angolul, németül, franciául. A kávéházi élet egyik igen ismert szereplője, a Kis Pipa állandó vendége. Erről ötfelvonásos tragédiát írt A liba tragédiája címmel (amelynek rövid sorait, nem kis derültséget kelteve, felolvasta az előadó – a szerk.). A játékoság és a humor beragyogja egész munkásságát.

Egyik legjobb és legsikeresebb darabja Az ingenyelők, amelyet 1953-ban a Székely Színházban is bemutattak és a vásárhelyi színház nagy előadásai közé tartozik. Parádés szereposztásban: Kőszegi Margit, Erdős Irma, Kovács György, Szabó Ernő, Csorba András, Varga József, Lohinszky Loránd, Borovszky Oszkár. Az egész, nagy gárda, Delly Ferencet kivéve, mert ő rendezte az előadást. 1953-ban mutatták be, a búcsúelőadásra '54-ben kerül sor. Jellemző, hogy ez

A MÖMKE est résztvevői

idő alatt 33-szor játszották Marosvásárhelyen, összesen több mint 19 000 nézőnek, és hétszer vidéken, több mint hatezer embernek. Ez összesen huszonöt ezres nézői lélekszámot jelent... Ekkora változások történtek a színházkultúrában. Csiky Gergely főművéről volt szó, amelynek tematikai behatároltsága jellemző többi, ma is ismert drámájára is. Ezek közül a vásárhelyi színház 1961-ben a Buborékok, '82-ben a Cifra nyomorúság című darabokat vitte színre, a Kaviár című drámáját idén játsszák Veszprémben. A műveknek egy nagy, közös témájuk van: ez pedig az urizálás és az erre való hajlam. Lecsúszott, nemesi származású emberek igyekeznek többet mutatni annál, amit megengedhetnek maguknak. Felfelé törekvő polgárok próbálnak arisztokratának látszani. Csiky Gergely egytémájú szerző, de témáját különböző kontextusokban jeleníti meg. Iróniája a lecsúszófélben lévő '48-as romantikával is szembenéz: '48-ból már nem lehet táplálkozni, megtörtént a kiegyezés, mégis vannak, akik er-

ről ábrándoznak. Ez az alapállás, amelyből Csiky Gergely szemléli a társadalmat, amelyben él. Sajnos, a hajánál fogva ő is előrángatja a hepiendet a jól megcsinált darabok működése szerint. Nyelvezete gördülékeny és mondható, fordulatos párbeszédnek jellemzik.

Élete végén, 1891-ben írja A nagymama című, nagyon kedves vígjátékát, amely a magyar színház királynőinek örök jutalomjátékává vált. Hihetetlenül jól tudott színészekre darabot írni, a színészek imádták karaktereit. A magyar színház történet nagyjainak életpályája szinte mind tartalmaz Csiky Gergely darabokat. Erősen mutat Mikszáth és Molnár Ferenc felé is, a magyar színház kikerülhetetlen, máig játszható szerzője – mondta szabadon előadott értekezésében dr. Kovács Levente, akinek az egyesület alelnöke, dr. Nagy Attila köszönte meg a filológusi alaposágú előadást és adta át a hagyomány szerint az egyesület logóját, könyveit.

(Megjelent: *Népújáság*, 2010. szept. 18.)

Bodolai Gyöngyi

Élő örökség

Az örmény származású Izmael család több mint száz leszármazottja találkozott szombaton a Bod Péter Diakóniai és Tanulmányi Központban, ahol a két évszázada, 1810-ben Radnóton született Izmael Kajetán Károlyra emlékeztek. Arra az ősiükre, akire a családfát visszavezetik, s akinek sírját a marosvásárhelyi katolikus temetőben a találkozó alkalmával meg is koszorúzták.

A jó hangulatú, jól szervezett összejövetelen idősek és fiatalok ismerkedtek a

385 tagot számláló és a világban szétszóródott magyar-örmény család történetével, s *Tamási Zsolt* egyháztörténész előadása révén az erdélyi örmények múltjával is. A név eredetét *Marosváry István* magyarázta, aki szerint Izmael kikötő nevéből származik, ahol az Apafi Mihály fejedelem engedélyével Erdélyben letelepedő örmények először értek partot. A bőr- és textilkereskedéssel foglalkozó elődök városokat, virágzó településeket hoztak létre, s a sokgyermekes családok-

ból a kereskedőséget folytató leszármazottak mellett kiváló értelmiségiek kerültek ki, akik cselekvően részt vettek az erdélyi magyar művelődési élet alakításában. Volt köztük ügyvéd, orvos, tanár, gyógyszerész és sorolhatnánk tovább a mesterségeket, hisz a sokgyermekes örmény családokban a legkisebb gyermekeket kötelező módon taníttatták.

– *Három évvel ezelőtt Budapesten tartottuk az első találkozót. Mivel a kétszáz éve született Izmael Kajetán Károly, akinek a szamosújvári Papp Máriaival kötött házasságából hét gyermeke született, Marosvásárhelyen élt és itt temették el, úgy döntöttünk, hogy a második találkozásunk helyszíne Erdély lesz* – mondta a Pomázon élő *Érdi Péter* matematika-fizika szakos tanár, aki kétévi munkával készítette el a családfát.

Még nem teljes, van mit kutatni, de ez a találkozó lehetőséget nyújt az adatok bővítésére és kiegészítésére. A gyökereket, a hagyományt, a múlt ápolását meg kell szeretetni a fiatalokkal is – tette hozzá.

A terebélyes családfa rajzát a terem mind a négy sarkában kifüggesztették, s az érkezők érdeklődéssel böngésztek a kívülálló számára bonyolult ágrajzot, ami később vetítővászonra került, sok szép régi fényképpel együtt. Miközben a család mindenik ága beszámolt a saját történetéről, a képeket nézve érdekes volt felfedezni a dédanyák, ükapák jellegzetes vonásait a fiatalok arcán is.

Izmael Ferenc és Bocsánczy Anna húsz unokájából (hét gyerekek született nekik is) a legkisebb vagyok – mutatkozott be a Svájból érkezett hetvenéves *Szent-Ivány (Pálosy) Éva*, aki felidézte, hogy a gazdag kereskedőcsalád főtéri textilüzletében a legszebb szöveteket és

selymeket árulták hajdanán. Mivel lakóházuk a város szívében volt, a Poklos-patakig húzódó telket *Bernády György* polgármester a Városháza építésére szemelte ki. Édesanyám, *Izmael Kornélia*, aki dr. *Pálosy János* ügyvédhez ment feleségül, gyakran mesélte, hogy kisgyermekként kihallgatták, amikor a polgármester azt mondta a kíséretében levő tisztviselőnek: bármennyit kérnek érte, meg kell adjuk. A gyerekek megmondták a szülőknek, akik valóban szép összeget kaptak, amiből a Kossuth utcában építettek újabb házat. A régi családi házról készült kép pedig a Városháza lépcsőházi üvegablakán látható ma is. Édesanyám testvére *Mael Ferenc* néven Kolozsváron volt író-költő, az új név úgy született, hogy a főtéri üzlet cégtábláját eltakaró fák miatt az Izmaelből csak a mael látszott – emlékezett Szent-Ivány Éva.

A terebélyes család ágai közül (Auffenberg, Schronk, Pálosy, Dudutz, Szabó-Györke, Marosváry, Ajtay, Szentpétery...) az egyik legnépesebb a Harmathoké. A 91 éves *Harmath Ferenc*, akinek Izmael lány volt az édesanyja, a nagy család legidősebb tagja. Az összetartó erő – árulja el a nagy titkot – mindannyiuk életét meghatározta. Havonta egyszer Izmael nagytata házában gyűltünk össze, s mi unokatestvérek, húsz gyerek, a szobákban, az udvaron játszódtunk. Az igazság kimondása, a szép beszéd, a tisztelettel viselkedés, s az egymás iránti szeretet képezte azt az útravalót, amit a nagy családtól kaptunk.

Dr. Puskás Károlyné dr. Ajtay Ildikó orvos és *dr. Ajtay Mária* egyetemi tanár a hét Kajetán fiú közül az Izmael Márton 2. leszármazottai. Édesapjuk, a zalatnai származású, félig örmény *dr. Ajtay Mihály* gyógyszerész, *Izmael Adrienn* vet-

te feleségül. Mivel a gyermekeik nem tudtak eljönni a találkozóra, ők vannak a legkevesebben, de az örmény eredet és a magyar öntudat annál erősebb bennük – teszi hozzá Ajtay Mária.

Dr. Dudutz Gyöngyi egyetemi tanár és az ismert népdalénekes és zenetanár, *Aszalós Enikő* ugyanazt a régi családi képet őrzi, amelyen hajdanán özv. *Dudutz Jánosné Izmael Annát* hat fiával és egyetlen lányával örökítették meg, s mindketten a testvérek leszármazottai.

Pontosság, lekiismeretesség, felelősségtudat, a hagyományokhoz való hű-

ség, a szeretet és az összetartozás – sorolja *Dudutz Gyöngyi* a nagyszülőkől, szülőkől kapott családi örökséget, amit *Szent-Ivány Éva* az erős hittel, a határozottsággal és az adott szó tiszteletével egészíti ki, a történész pedig a család kapcsán a vendégszeretetet, a takarékoságot és a szorgalmat említi. Olyan élő örökség ez, amit érdemes őrízni és továbbadni a mindennapok és a következő *Izmael*-találkozók során.

(Megjelent a marosvásárhelyi *Népújságban* 2010 július 19-én)

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(10. rész)

40. Edelbej János, örmény szertartású. Pappá szentelve 1708. Szolgálati helye 1709–1731: Erzsébetvárosban plébános. Avedik Lukács közli, hogy őt illetve „elődjét is Verzár Auxentius (sic!) szentelte pappá, általa lettek Ebesfalvára ki-nevezve, mindkettő nős pap volt, innen van az örményeknél gyakran előforduló „Pap” család. Edelbej alatt épült 1723-ban az első plébániai templom, vagyis a jelenlegi ó-templom. Csodálatos türelemmel volt megáldva, a lelkeszi hivatalt 23 évig viselte. 1731. márcz. 9-én jobblétre szenderült”

41. Eötvös János, örmény szertartású. Erzsébetvárosban született. Szolgált: 1782–1794 között Erzsébetvárosban káplán, 1794–1810: Gyergyószentmiklóson plébános. Ott is halt meg, 1810. december 22-én. Avedik Ötvösnek írja a nevét.

42. Eránosz István Pesten tanult, de Kolozsváron szentelték pappá, 1792. január 6-án. Szolgált: 1798–1816 között Ditróban, 1816–1821 között Csíkdelnén volt plébános. *1821–1824 között viszszerkerült Ditróba. Forrás: Csibi Sándor: A ditrói egyházközség története* (bakkalaureátusi dolgozat, SIS, Gyulafehérvár 2004, 48. oldal). Meghalt 1824. május 6-án.

43. Eránosz Jeremiás, Gyergyószentmiklóson született, 1809. március 22-én. A gimnáziumot Székelyudvarhelyen, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1832. augusztus 24-én. Szolgált: Szilágysomlyón, majd 1832: Nagyszebenben tanár. 1833: Balánbányán, 1839: Csíkszentdomokoson, 1842: Ditróban, ahol kerületi jegyző is. Itt szolgált 1854-

ig. 1854: ismét Csíkszentdomokoson plébános és esperes. 1857: Csíkrákoson plébános és esperes, 1865: tiszteletbeli kanonok. Meghalt 1881. szept. 26. *Marton József dr. így emlékezik róla, az örménygyökerű római katolikus papokról szóló előadásában: A gyergyószentmiklósi Eránosz Jeremiás* Csíkrákoson lelkipásztorkodott 1857-től 1881-ig. Munkájának elismeréséért főpásztorától kanonoki és aranykeresztes kintintetésben részesült.

Esztergály Gergely

44. Esztergály Gergely, Szamosújváron született 1864. aug. 21-én. A gimnáziumot Szamosújváron és Kolozsváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1887. aug. 28. Szolgált Szamosújváron, mint káplán, majd 1889–1908 között, mint gimnáziumi tanár. Meghalt 1915. nov. 10.

Fáraó Simon

45. Fáraó Simon, örmény szertartású. Szamosújváron született, 1838. szeptember 11-én. A gimnáziumot Szamosújváron, Kolozsváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron, Bécsben a mechitaristáknál végezte. Pappá szentelték 1864. aug. 21-én. Szolgált Szamosújváron, mint káplán,

majd Szépvízen örmény szertartású plébános, egészen 1915-ben történt nyugdíjazásáig. Meghalt Kolozsváron, 1917. okt. 6-án.

A Magyar Katolikus Lexikonból idézek a továbbiakban, ahol részletesebben is olvashatunk Fáraó Simonról, aki esperes, armenológus. – A gimnáziumot Kolozsvárt, a teológiát Gyulafehérvárt végezte, 1864: Bécsben a mechitarista érsek pappá szentelte., utána Szamosújvárt kp., 1868: tanító is az örmény elemi iskolában. 1872: a szépvízi örmény plébánia adminisztrátora. 1891: új parókiát, 1893: kántor- és harangozókat építtetett és kibővítette az iskolát. 1900: Szépvízen plébános és egyben alesperes, ez évben helyreállította az örmény templomot. 1905: esperes. 1915: betegsége miatt nyugdíjazták. 1917: a szamosújvári aggok házána 5000 Koronát hagyományozott. Az Armeniában 19 cikke jelent meg. Kéziratban maradt: A csíkszépvízi örmény családok genealogiája; Magyar-örmény szótár. – Főbb munkái: A szépvízi örmény telep. (Armenia, 1888:1–2. sz.) – Az emberi nem bölcsője. (Uo., 1889: 8., 9. sz.) – Az örmény nyelv ősisége. (Uo., 1890: 2. sz.) K.D.

46. Fark Márton, örmény szertartású. Szolgált 1782: Erzsébetvárosban káplán. Meghalt 1804. jan. 28-án.

47. Fark Márton, Székelyudvarhelyen született 1814. jún. 5-én. A gimnáziumot Székelyudvarhelyen és Gyulafehérváron, a filozófiát Kolozsváron, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1837. aug. 7-én. Szolgált: Felszentelése után Kézdiszentkereszten káplán, egy év után Szentivánlaborfalván lelkipásztor. 1842: Székelyvéckén, 1853: Csíkszentléleken,

1861: Oroszhegyen, 1863: ismét Csíkszentléleken, 1869: Felvincen, 1871–1886: Farkaslakán lelkipásztor, majd nyugdíjas Erzsébetvárosban. Meghalt Erzsébetvárosban 1889. nov. 5-én.

48. Fejér Emmánuel (Manó), Csíkszépvízen született, 1848. febr. 17-én. A gimnáziumot Csíksomlyón, filozófiai és teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelve 1872. ápr. 8-án. Szolgált Sepsiszentgyörgyön, 1873: Marosvásárhelyen, 1874: Kolozsváron káplán, 1881: Csicsókeresztúron, 1885: Szentkatolnán, 1886: Csíkszenttamáson lelkipásztor, 1888: Sepsiszentgyörgyön plébános, 1908: tb. kanonok. Meghalt Sepsiszentgyörgyön, 1910. okt. 17-én. (Az általa megnagyobbított Szt. József templomban helyezték nyugalomra, ahol sírját márványtábla őrzi.)

A továbbiakban tagtársunknak, olvasónknak, Ajtony Gábornak a leveléből idézek: „Ebben a könyvben (*Papi Névtár*) szerepelnek a *Fejérek címszó* alatt: *Fejér Emmánuel és Fejér Gergely is. Ez utóbbi nevének elírására felhívnam szíves figyelmedet, mivel ő nem „Gergely”, hanem Gerő volt. A fenti két személy anyai nagyapám testvérei voltak. Emánuelnek – Manó bácsinak Sepsiszentgyörgyön a róm. kat. templomban van emléktáblája, Gerő bácsinak pedig a csíkszépvízi gyermekotthon külső falán.*

Az emléktábla avatásról a Székelyhon.ro weblapon is olvashatunk: *Daczó Dénes* írásában:

Jubiláló örmény családok

2006. 08. 28., hétfő

Háromnapos jubileumi örmény napokat szervezett a Csík-körzeti Magyar–Örmény Szentháromság Alapítvány, a Budapesti XV. kerületi Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat és a Miskolci Örmény Kisebbségi

Önkormányzat. A rendezvény fénypontjaként a csíkszépvízi örmény katolikus templomban ünnepi szentmisén vettek részt az örmény családok. Jelen volt dr. Jakubinyi György gyulafehérvári római katolikus érsek, erdélyi örmény katolikus apostoli kormányzó. A szentmise végén Csíkszépvíz szülöttének, dr. Fejér Gerő kanonoknak állítottak emléktáblát az egykori örmény katolikus plébánia homlokzatán – a kanonok ebben az épületben töltötte utolsó éveit.

A csíkszépvízi ünnepség keretében tartották az örmény családok tizedik találkozóját is, amelyen közel kétszázan vettek részt. Ajtony Gábor, a Csíkkörzeti Magyar–Örmény Szentháromság Alapítvány elnöke lapunknak elmondta: ennek célja, hogy az Erdélyben szétszórtan élő örmény családok legalább évente egyszer találkozzanak, ahol gondolatokat cserélhetnek, további ismeretséget köthetnek egymással, barátságok szövődhetnek. A találkozó állandó résztvevője a Zuglói Örmény Kisebbségi Önkormányzat. „Amikor megalakultak Budapesten a kisebbségi önkormányzatok, az volt az első teendőnk, hogy eljöttünk azokra a településekre, ahonnan a kerületünkben élő örmények származnak, és ekkor döntöttük el, hogy ilyen családi találkozókat szervezzünk. Nekünk nagyon fontos a család, mindennek az alapja. Sokan elmesélték, hogy itt találkoznak egy évben egyszer egymással, örömmel jönnek. Ez lelkesít minket, hogy minden évben megismételjük” – számolt be lapunknak Zárug Katalin, a kisebbségi önkormányzat tagja. Ajtony Gábertól ugyanakkor megtudtuk: a nagy örmény közösségek – ilyen volt Szépvíz, Erzsébetváros – nagyon elnéptelenedtek, ezért is fontos a kis közösség számára az állandó kapcsolattartás.

Folytatjuk

Örmény-magyar gyermekrovat (43. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2010-ben is folytatjuk ezeket a szép kis történeteket, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik örmény őseink történetét. Ha a minden történet végén található kérdésekre helyesen válaszoltok és elkülditek címünkre, ajándékot nyerhettek. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet.

Leveleteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán: dr. Pus-kás Attila, str. Busuiocului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2010-BEN!

Nerszesz Áskadárág

1826-ban a perzsa Fatali sah el akarta foglalni Örményországot és Grúziát. Fia, Ábász Mirza 1828-ban hadba is vonult a két ország ellen. I. Miklós orosz cár ekkor Mádátian örmény generálist azzal a feladattal bízta meg, hogy megszerveze az örmények ellenállását. Az örmény csapat sikeresen visszaverte a perzsa támadást. Később megérkezett Páskevics orosz generális a maga 10 000 harcosával, akikhez 10 000 örmény önkéntes is csatlakozott, akiket Nerszesz Áskadárág katolikosz is elkísért. I. Miklós cár megígérte, hogy támogatja a független Örményország létrehozását, amennyiben sikerül legyőzni a perzsa ellenséget.

A győzelem ellenére, ami az örményeknek volt köszönhető, a cár mégsem tartotta meg ígértét: a független Örményország helyett létrehozott egy örmény autonóm tartományt Jereván központtal. A tartomány címerébe az Ararát hegy Maszisz csúcsát, Noé Bárkáját, Nagy Tigrán koronáját és Ecsmiadzin székesegyházának képét rajzoltatta.

Egy évvel később az örmények önkéntes hadserege segítette az orosz csapatokat az oszmánok elleni harcokban, remélve, hogy így sikerül kivívni az ország függetlenségét. Ebben az időben Nerszesz

Áskadárág volt a függetlenségért küzdő bátorító apostol, aki sajnos 1875-ben meghalt, mielőtt országa elérte célját, a függetlenséget. Az egyházfő a cár erre vonatkozó ígéretével a kezében halt meg, állítólag méreg végzett vele.

Melyik ország segítségével bíztak az örmények, hogy elérik a függetlenséget, és hogyan küzdöttek ezért a célért?

Július-augusztus válasz (Molnár Zsófia – Marosvásárhely): 1. Nagy Péter cár segítette az örményeket a perzsák elleni harcban. 2. Hagop patriárka vonta maga köre azokat, akik Örményországot fel akarták szabadítani.

Felhívás!

Az EÖGYKE felkéri főleg az Erzsébetvárosból elszármazott családokat, hogy családi dokumentumtárukból, fényképeikből, a város, a család múltját megelevenítő dokumentumok digitalizált változatát, azok leírásával együtt, az egyesület részére megküldeni szíveskedjenek. Az így összegyűjtött dokumentumokat továbbítjuk a digitális múzeum számára. *A szerk.*

Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály

A szamosújvári Szentháromság gyógyszerár

(2. rész)*

A megegyezés latin szövegét – a városi tanács kereskedelmi szellemében – Jakabfi Kristóf főbíró és Berki Emmánul közjegyző fogalmazta meg, amit Karácsonyi Gratián aláírásával hitelesített.

Ezt a latin nyelvű megállapodást magyarra is lefordították, annál is inkább, mert a városi tanács tagjai közül nem mindenki tudott latinul, szükséges volt közérthető nyelvű belső használatra és később a hivatalos magyar nyelvű közigazgatás számára is. A magyar fordítás pontokba rendszerezve a következő rendelkezéseket tartalmazta:

„Mi, a kereskedő, szabad királyi Szamosújvár választott tanácsosai és esküdtjei, ezennel tudtára adjuk mindazoknak, akiket illet, mivelhogy városunk erősen nagy hiányát érzi egy gyógyszerár létesítésének és megnyitásának, másfelől Karácsonyi Gratián úr, szamosújvári polgár és esküdt orator, aki hajlandó 100 aranyat fizetni plébániatemplomunk felépítéséhez, amennyiben kizárólag az ő és hozzátartozói létesíthetnek és nyithatnak gyógyszerárát Szamosújváron, s ugyanakkor sem egyénileg, sem társként senki másnak nem engedélyezik, hogy városunkban gyógyszerárát nyisson. Következésképpen, teljes egyetértésben a közösség érdekével, egyházunk plébániájának bőkezű adakozás iránti egyetértésé-

vel arra az elhatározásra jutottunk, hogy városunkban megalapító és megnyitható az említett gyógyszerár, s ennek megvalósításához csak Karácsonyi Gratián úrnak és leszármazottainak van joguk, az alábbi feltételekkel:

A fent nevezett úr a legmagasabb közhivatalok előírásai szerint foglalkozék megfelelően készített orvosságainak megszokott áron való eladásával;

Ha évek múltán Karácsonyi Gratián úr vagy örökösei a gyógyszerárát el akarnák adni, s amennyiben az elővásárlás joga a város közösségét illeti meg, s amennyiben városunknak nem lenne szándékában megvenni a gyógyszerárát, úgy azt városunk bármely polgára megvásárolhatja és működtetheti;

A jövőben az orvosok, valamint a sebészek sem vásárolhatnak máshol orvosságot, csakis ebben a gyógyszerárban, és ne jussanak nagyobb jövedelemhez a máshonnan beszerezett orvosságokkal.

Mindezekon kívül a Karácsonyi Gratián úrnak egyöntetű döntéssel hozott és a neki juttatott előnyök alapján állítottunk ki számára, a jogai jövőbeni biztosítására szolgáló jelen okirattal, melyet aláírásainkkal és hiteles pecsétünkkel kiemelten érvényesítettünk.

Kelt Szamosújvár szabad. Kir. kereskedő városban, 1788. március 26-án.”¹

A gyakorlatban mit is jelentett ez a maga nemében egyedi, szokatlan, vég-

¹ Magyar fordításának egyik változata Orientnél: i. m. 197–198.

eredményben üzleti megállapodás Szamosújvár városi tanácsa és a Karácsonyi család között? Kizárólagos gyógyszerár alapítási és birtoklási jogot biztosított egy gazdag városi polgárnak, aki nagylelkűen 100 aranyat adott kegyes célra, vagyis a plébániának, a Szentháromság-templom építésének befejezésére. A nagylelkű adakozás egy sokat ígérő, konkurencia nélküli jövődőlő gyógyszerár alapítási jogot biztosított Karácsonyinak, s egyben a megegyezés értelmében megtiltotta a város lakóinak, illetve orvosainak, hogy máshol vegyék meg betegeik számára az orvosságokat. Így a Karácsonyi-féle gyógyszerár abszolút kizárólagosságú patika lett és volt több mint egy évszázadon át! Ezen utóbbi döntés álszent határozattá vált azzal a tilalommal, hogy az orvosok a máshol előnyösebb áron beszerezett orvosságokkal nehegy meggazdagodjanak. Arról nincs tudomásunk, hogy ezeket a szerződésben pontosított tilalmakat milyen mértékben tartották be, illetve játszhatták ki. A lényeges az volt, hogy a létesítendő patika kizárólagosságot élvezzen és senki más ne kaphasson gyógyszerár alapítási jogot egy második patika megnyitásához! Ez a városi tanács és Karácsonyi Gratián között létrejött szerződés (vagy megegyezés) kétségtelenül sértette Szamosújvár lakosainak szabad vásárlási jogát, hogy máshonnan, akár Kolozsvárról, akár Désről vegyen orvosságokat, amelyeket orvosai írhattak elő számukra! Mindez jellemző, hogy egy ilyen szellemű megegyezés éppen a magát hangsúlyozottan kereskedő városnak tartott Szamosújváron történt, ahol alaposan ismerték a kereskedelmi élet szellemét, jogait, szabályait, kihágásait,

törvényeit, tilalmait és azok alkalmilag kijátszhatóságát is.

A szamosújvári Szentháromság gyógyszerár alapítási dátuma ismeretes: 1788. március 26. Megnyitásának, vagyis működésének pontos dátumát, ha nem is ismerjük, bizonyosnak látszik, hogy Karácsonyi Gratián késedelem nélkül sietett azt megnyitni. Bizonyosan tudjuk az 1788 júniusából származó *Prothocollum Ellaboratorum Apothecae Neoerectae Armenopolitanae Primából*, hogy alapító évétől számítva, három hónapra a patika már működött.

Mivel a tulajdonos, Karácsonyi Gratián nem volt gyógyszerész, arra kötelezték, hogy a gyógyszerárnak az érvényben levő törvényes előírásoknak megfelelően felkészült patikust alkalmazzon.

A patika megnyitásánál jelen volt a város főorvosa, Gergelyfi András, aki előírás szerint a továbbiakban is ellenőrizte működését. A későbbiekben a patika ellenőrzése során működésével nemcsak hogy nem volt megelégedve, hanem azt a lakosok számára egyenesen veszélyesnek tartotta, ami arra készítette, hogy már egy évvel a patika megnyitása után sürgősen a városi tanácshoz forduljon figyelmeztetésével:

Tekéntes Nemes Tanáts!

Bátorkodom alázatosan jelteni a Ttes Nemes Tanátsnak hogy már egynéhány hetektől fogva, tudniillik, miolta ezen Nes Szabad Királyi Városban lévő Sz. Háromság Patikájának volt Provisora elkergettetett, azon üdőtől fogva nem lévén törvényes annak folytatása, mostanában pediglen azon Ifiuis, kinek szorgalmatosságára a tsupa ki adást reá bízhattak, el betegesedvén, ha nem

* (A szerkesztett változatot közöljük. A teljes tanulmány a www.magyarormeny.hu honlapon olvasható!)

lehetetlenné, leg inkább felette veszedelmessé lőtt, ezen nevezett Patikának illy rendetlen további folytatása, mellynek okáért Méltóztassék a Ttes Nemes Tanács a Felsőgtől engedtetett hatalommal az említett Patikát bé zárattatni, míglén Törvényes administrátora nem érkezik.

Sig. Szamosujvar Die 3^{ia} May 797.

A Ttes Nemes Tanácsnak
alázatos Szolgája
Gergelyfi András mp.
M. Dr. es Physicus²

A városi orvos figyelmeztetése után a városi tanács késedelem nélkül intézkedett, hogy „Karácsonyi Gratián, a helyi gyógyszerész tulajdonosa gondoskodik megfelelő intézőről. Ellenkező esetben a városi tanács nem fog átállani a kapott meghatalmazás szellemében intézkedni.”³

A városi orvos, Gergelyfi doktor komoly figyelmeztetéséből kiderül, hogy a patika egy év alatti működése nem megbízhatóan képzett személy (provizor – gyógyszerészesség?) kezébe került, akit

² A Kolozsvári Állami Levéltár szamosújvári állagának 1797/90. sz. iratcsomója. Erre a helyzetre utal, ha röviden is, Szongott: „Dr. Gergelyfi András városi főorvos kéri a tanácsot, hogy – mivel a provizor a patikában beteg – zárassa be a gyógyszerterét. Erre »Gratianus Karácsony« azt írja 1797. június 8-án a városnak, hogy írt Pestre, Nagyváradra, ő maga pedig személyesen megy Szebenbe provisorért. Addig a két doktor szorosan fog vigyázni mindarra, valamik a patikából kiadatnak.” Városi Levéltár, 1797/98. sz. okirat. Lásd Szongott Kristóf: *i. m. II. köt.*, 1901. 212.

³ Városi tanácsülés, 1797. május 31. Városi levéltár, 1797/8. sz. okirat.

el kellett kergetni, viszont annak utódja megbetegedése folytán (a városi orvos nem közli diagnózisát) a patika további működését veszélyesnek tekintette.

A tulajdonos sietett azon mód megnyugtatni az előljárást: igyekszik minél hamarabb megoldani a kérdést, hogy megfelelő ideiglenes provizort alkalmazzon a patika élére.

Arról, hogy a patika működését a megbízható provizor érkezéig bezárták volna, nincsenek adataink. Ezzel szemben ismeretes Karácsonyi Gratián átírata, ami tükrözi a kialakult helyzetet. A hozzá intézett hivatalos felszólításra ismerjük az 1797. június 8-án kelt válaszát:

Sz. 334. Ezhibita 8 Junii 797

A' Tekintetes Nemes Magistratusnak ez Eem velem közlött intimátiojára alázatosan jelentem, hogy valamint mindenkor iporkodtam a' Publicumnak hasznára, Patikámot a' maga épségében tartani, úgy ennekutánna se fogok semmi fogyatkozást abban meg szenvedni. Már régen küldöttem Pestre, N.váradra-is Provisor után, 's a mái napon magam-is indulok rész szerént egy alkalmatos Provisorinak kaphatása végett Szebenbe, és fogadom, hogy rövid idő alatt Provisort állitok patikámba. De hogy abban addig-is semmi hiba ne történyék, meg-kértem mind a' két Doctor Urat, kik-is fogadták, hogy most egyik, most a' másik Szoros vigyázzattal lesznek mindenekre, valamik a' Patikámból ki adattatnak. Dot. Szamosujvár 8 Juny 1797.

In Politicis
alázatos szolgája
Gratianus Karatsony⁴

Folytatjuk

⁴ A Kolozsvári Állami Levéltár szamosújvári állagának 1797/90. sz. iratcsomójában.

Raduly Klára

Nemzettudat erősítése Erdélyben (1.)

(Aki hűtlen hagyományaihoz, azt a globalizáció bedarálja)

Augusztus 30-án Aradon fejeztük be gazdag nyolc napos Erdély-járó programunkat. A délutáni nap langy melegében hallgattuk meg Damjanich imáját, koszorúztunk és elénekeltük nemzeti imánkat. Arad után hamarosan megnyitottak az ég felhői és eső-könnyekkel búcsúztatott Erdély és búcsút mondott a nyár is. De minket ez már nem bústított, hiszen utunk nyolc napjára „kirendelte a jó Isten” a jó időt.

1. nap: augusztus 23. Batthyány tér – Bihari földvár – Hegyközszentimre – Nagyvárad – Kalotaszentkirály

A Golyó tours hatalmas cirkálójával hajóztunk ki a Batthyány térről. Kényelmes busz, jó a hangosítás, működik a CD lejátszó, együtt a csapat, Gyuri bácsi az élen. Indulhatunk. Sarolta elnökasszony és férje Jenő főangyal (a találó elnevezés Gyuri bácsitól) jóvoltából „rogasztás” becenévre hallgató bemelegítő szíverősítő osztással készültünk a „nusikumra” és társaira. A bemutatkozások és az unokák számával való nemes vetélkedést követően Gyuri bácsi az utazás alap gondolatát fogalmazta meg: a hagyományt nem őrizni kell, hanem megélni, mert aki hűtlen hagyományaihoz, azt a globalizáció

bedarálja. Az útvonal megkívánta, hogy emlékezzünk Ady Endrére. Kivételes segítséget adott egy rendkívüli CD felvétellel, amit Mihóczy Zsike útitársunk készített és hozott magával. A közel 90 éves Dutka Ákos Adyra emlékező szavait hallhattuk egy 1969-es felvétellel.

Így érkezünk a **bihari földvárhoz**. Építőinek kiletét és építésének idejét homály fedi. A hasonló építményektől téglalap alaprajzával tér el. Hatalmas méretei nagy létszámú helyi lakosra engednek következtetni. A hagyomány szerint hajdan Ménmarót vára volt. Az államalapítást követően ispánsági várrá, tehát az István által kialakított vármegye rendszeren belül Bihar vármegye központjává lett.

Következő állomásunk **Hegyközszentimre** Szent István fiáról, Imre hercegről kapta a nevét, aki a mai település területén vesztette életét az akkoriban Igfon-erdőnek nevezett bihari tájon. Sebeibe 1031. szeptember 2-án halt bele. A Szent Imre-apátság, amely az Igfon-erdő melletti

A Szent Imre szobornál

völgyben épült a 11. század végén, ennek a szomorú eseménynek állított emléket.

Kucharszki Zoltán, Hegyközszentimre fiatal református lelkipásztora fogadott minket. Elmondta, hogy a zömmel reformátusok lakta településen nagy tiszteletnek örvendő Szent Imre, és elmesélte *Lezsák Sándorral* való megismerkedésük történetét, és amit ennek a 2001 óta tartó kapcsolatnak köszönhetnek, a templomkertben álló – 2005-ben megáldott, felszentelt – Szent Imre szobrot, a Szent Imre nevét viselő települések találkozó-ját, és a tervezett Szent Imre kápolnát.

Varga Vilmos és Kiss Török Ildikó színművész

2007-ben gyűltek össze első alkalommal a Szent Imre nevét viselő települések előljárói, összesen tizenegy helység képviseltette magát. Az elpusztult apátság helyén Vágner Péter építész tervei alapján Szent Imre kápolna felépítését tervezik. A kápolna emléket kíván állítani Szent Imre hercegnek és az Árpád-házi szenteknek. Tornya kilátó is lesz, ahonnan belátható a Berettyó völgye.

„Vigyék el az üzenetet, hogy egy maroknyi magyarság küzd és nem adja fel, építeni akar egy kápolnát Szent Imre tiszteletére, bármi nehézség is állja útját. Ha van magyar állampolgárságunk is, akkor nem üthetnek minket. Kettős állampolgárként könnyebben harco-

lunk.” zárta szavait Kucharszki Zoltán lelkész.

A szentimrei bor messze földön híres, a templom előtt ezzel a finom nedűvel és dióval, almával kínáltak a kedves helybéliek.

Mikor leomlanak a falak – 1989, valomlás-játék Ady Endre, Dsida Jenő, Farkas Árpád, Fábíán Imre, Ferenczes István, Illyés Gyula, Radnóti Miklós, Reményik Sándor, Sütő András, Tőke Csaba művei, Mara Nicoara, Al Andritoiu szövegei, valamint korabeli újságcikkek és *Kiss Török Ildikó* és *Varga Vilmos* saját naplójegyzetei alapján. Nagyváradon a Kiss Stúdiótól különösen gazdag ajándékot kaptunk. A megélt történelem, a borzalmas diktatúra lelket nyomorító évei, és a változást hozó hihetetlen órák, események jelentek meg előttünk kiváló dramaturgiai szerkezetben.

Várad-szólós szépen felújított Szentháromság tiszteletére szentelt templomában *Kristófi János Zsigmond* DLA orgonaművész, tanszékvezető, egyetemi docens orgona játékaival zártuk a napot. A művész zenei tanulmányait Nagyváradon kezdte, 1996-ban szerzett orgonaművész-tanári oklevelet a Liszt Ferenc Zeneakadémián, 2007-ben a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Egyházzenei Tanszékén doktorált. Számos külföldi meghívásnak tesz eleget. A templom orgonáját a Pécsi Angster művek építette.

A hangverseny méltó koronája volt a kulturális és lelki élményekben gazdag napnak.

Irány Kalotaszentkirály, jöhet a finom vacsora és a pihenés.

2. nap: augusztus 24. Úti cél a tavaly megszeretett Székelyvarság, előtte piszt-

Raduly Klára és férje, László, valamint Kovács István pisztrágra vár

ráng ebéd a Vándor fogadóban, egy kis fürdés Szovátán, megállás Farkaslakán, Székelyudvarhelyen.

A hosszú út, a buszozás szellemi táplálékul szolgál Gyuri bácsi jóvoltából.

Hallottunk *Gyarmathy Zsigmond*ról és feleségéről *Hory Etelkáról* „Kalotaszeg nagyasszonyáról”, aki az 1885-i évi országos kiállításon és 1886-ban a Millenium alkalmából bemutatott egy teljes kalotaszegi szobát. A kiállítás anyagát a ládák mélyén található több generációs varrottasok adták. Készített és készített kalotaszegi varrottasokat, melyeket nemzetközi kiállításokon mutatott be (Brüsszel, Bécs, London) hírnevet szerezve ezáltal szülőföldjének. Munkássága háziipart teremtett, megélhetést biztosítva Kalotaszeg sok-sok asszonyának és tevékenysége által ismét divatba jött a varrottas.

Hallottunk az erdélyi só medencéről, ami tektonikai mozgás következtében észak-déli irányú, elnyúlt gyűrődések mentén alakult ki, különösen az Erdélyi-medence nyugati és keleti részén.

A tordai sóréteg a gyűrődések nyugati részét képezi, amely az északi Máramarostól a déli Nagyszebenig húzódik. A Torda városának északkele-

ti részén képződött sóréteg 45 km²-en terül el, átlagos vastagsága 250 m, de a sóréteg központi részén vastagsága meghaladja az 1200 métert. A sót takaró talajréteg vastagsága 0,5 és 25 m között változik, a fedőréteg erodációja miatt a só több helyen a felszínre bukkant.

Hallottunk a gábor cigányokról, akik 1990-ben Marosvásárhelyen „ne féljétek magyarok, megvédenek a cigányok” felkiáltással álltak ki a magyar iskoláért tüntető magyarok mellett.

Buszoztunk a 82 km hosszú Nyárád völgyében. Nyárádmente az ország egyik legsűrűbben lakott része. Ebben a viszonylag rövid völgyben 66 település helyezkedik el. Ahol a Kis- és Nagy-Nyárád egyesül, ott terül el Nyárádszereda. Itt választották meg 1605-ben a székelyek Bocskay Istvánt fejedelmüké. Szobra a református templom előtt áll.

A kulináris élvezeteket ezen a napon (Gyuri bácsi állítása szerint) Módos Péter ötlete szolgáltatta: Vármezőn pisztrángot ebédeltünk. **Vármező** valamikor egy piciny falucska volt, de a környék adottsága folytán ma már híres nyaralóhellyé változott, és úgy mondják, hogy Vármezőre mindenkinek érdemes betérnie, aki szereti a pisztrángot. Most már

Pihenő a túra közben

mi is állíthatjuk, hogy igaz a mondás. A Vándor fogadóban kellemes körülmények között igen finom pisztrángot ebédtünk.

A nap hétágra sütött, így nagy élvezet volt megmerülni a Mogyorósi-tó vizében **Szovátán**. **Farkaslakán** tisztegtünk Tamási Áron sírjánál, és a 2010. június 4-én felállított Trianon emlékműnél. **Székelyudvarhelyi** rövid nézelődés után irány Székelyvarság, ahol vártak minket nusikummal, kis kürtőssel, finom vacsorával és nagy-nagy barátsággal.

3. nap: augusztus 25. Panorámatúra Székelyvarságon, *Uz Bence* néhai házához a Bagzoston, kükküllő-menti szénégetők, pityóka gulyás a Nagyküküllő forrásánál, zenés búcsúest.

A székelyvarsági táj zöld végtelenségét, sokféleségének pompázatát, megnyugtató szépségét elmondani nem lehet. Ezt látni kell, át kell élni.

Uz Bence néhai házában helyén álló kopjafa mellett hallgattuk az élő tanút, aki ismerte Uz Bence – nemcsak Nyíró József fantáziájában, hanem a való életben is – népmesei ihletésű, góbésan csavaros észjárású figuráját, szelídített medvéjével, rókáival, őzeivel. Találékony, derűs, furfangos – ám, ha a sors úgy hozta, együtt érző és áldozatosan segítő – ember volt. És találkoztunk két aranyos csöppséggel, akik egymás kezét fogva ballagtak a hatalmas zöld mezőben. A pityóka gulyás fölséges volt, jól belakmározunk, így lett a túrából „hízótúra”.

Búcsúest Székelyvarságon, a házigazdák és a művészek

És ahogyan Tifánék a Nagyküküllő forrásához az étket-italt odavarázsolták, az szíveslátás volt a javából.

Sokan gondoltuk, hogy nem fogunk grillezni faszénnel, amikor megláttuk és megismertük a szénégetők nehéz munkáját. A szénégetők keveset beszélnek, nyelik a füstöt hónapszámra, ruhájuk, bőrük egyaránt ragad a koromtól, csak szemük fehérje villog arcuk sötétjében. Lapos tisztást keresnek az erdőben, melyet tökéletes simára egyengetnek. A baksahely közepén fahasábokból üreget alakítanak ki, amit az előző égetésből maradt „selejt” faszénnel töltenek ki. A baksabéltől a baksa széléig körülbelül 15 cm széles rést, gyújtókat hagynak, ezen keresztül történik a baksa meggyújtása karó végére kötött láng csóvával. Amikor 2-3 m átmérőjű kört kialakítottak, megkezdik a másik sor fahasáb rakását az előző tetejére. A baksát három rend, egymásra állított fahasábból rakják, végül 3-3,5 m magas, kupola forma farakás készül. Az összerakott baksát lehullott falevével, száraz avarral betakarják, majd legalább 10 cm vastagon beföldelik, de a tetején szellőzőnyílást hagynak, hogy könnyebben meggyulladjon. Miután a tűz a baksa tetejéig terjed, az ott lévő rést fadoronggal betö-

mik, majd földdel lefojtják, hogy a farakás lassabban égjen. A baksa csak felülről juthat némi oxigénhez, mert az alulról behatoló levegőtől a fa hamuvá égne.

10 km-es székelyvarsági panoráma túránk után jól esett a vacsora. A zenés búcsúest a vendéglátók gondoskodó szere-

tetéről árulkodott. Élvezettel hallgattuk *Bálint Tünde* szép énekét, *Tarnai Ernő* és *Sándor* hegedű és „mell-zongora” játékát. A máglya tüzeinek fényénél és melegénél vidáman népdalokkal, a himnusz eléneklésével zártuk a napot.

Folytatjuk

Kovács Mária

Délnémet barangolások

(2., befejező rész)

Augsburg Fuggerei

4. nap

Münchenből **Augsburg**ba vezetett az utunk. Az Augustus császár nevét őrző római alapítású város 5 római főút kereszteződésében alakult. Belvárosi sétánkon csodáltuk meg a legnagyobb európai városházát. A város jelképe a mellette álló *Perlach torony*. Luther és az evangélikus egyház szempontjából igen fontos a város: 1530-ban itt került sor az *Ágostai hitvallás* kihirdetésére (Augsburg = Ágosta), majd 1555-ben az *Augsburgi vallásbéke* megkötésére. Sajátos városrésze a belvárosnak a *Fuggerei*, a lakótelepek őse. Jakob Fugger alapította ezt a

világ első szociális intézményét a szegény napszámosok és kezük munkájával pénzt keresők és családjuk részére (*für Familien „armer Tagelöhner und Handwerker”).*

Utunk a Baden-Württemberg tartományba vezetett, az egyre keskenyedő Duna partján fekvő **Ulmba**. A Kölni Dóm után ez a legnagyobb németországi katedrális 161,5 m magas tornyával, 125 m hosszúságával, 49 m szélességével és 42 m magasságával. A 6000 m²-es katedrális 20 000 ember befogadására képes. A 14. századtól a 19. sz. végéig épült templom mellett nagyon jól megfér a városháza modern épülete. A régi városháza árkados, reneszánsz épületéhez pedig jól illenek az óváros lakóházai, külső falaikon történelmi jelenetek ábrázolásával.

Az ulmi dóm

Ritka kirándulással fejeztük be a napot: átruccantunk Svájcba, hogy megnézzük Schaffhausen – Európában legnagyobb – Rajna-vízesését. Nehéz a látvány élményét szavakba foglalni, hiszen a természeti szépség és az elemi erő összefonódása a saját kicsinység tudatával együtt szinte letaglózza az embert.

5. nap

A hatalmas vízesés után érdekes elmentét volt reggeli látogatásunk a Duna forrásánál **Donaueschingenben** a Füssenfeld család rezidenciája mellett. Az általunk Európa egyik legjelentősebb folyamaként ismert nagy erejű folyó kör alakú medencében feltörő, bugyborékoló, átlátszó vize mintha nem is ugyanaz lenne, aminek vízállás-jelentéseit nemrég még szorongva vártuk. Az azonosságot a magyar nyelvű emléktáblák igazolták, köztük idézetet fedeztem föl József Attila „Dunánál” c. költeményéből.

Ma is lakott a *Hohenzollernek* 12. sz.-tól a 19. sz. közepéig épült családi *kastélya Bisingenben*. A hegyek között álló, meszeszerű kastélyba nem volt kis teljesítmény fölmenni a parkolóból, de megérte. Ahogy beléptünk, az első terem faldíszítését tanulmányozva, a bajor uralkodók családfáját ismerhetjük meg. Az áttekint-

A Duna forrásánál

A Hohenzoller-kastély

hetőség fokozására a protestáns (frank) és a katolikus (sváb) ág szétválását a festő kék és piros szín alkalmazásával jejezte ki. Mindegyik terem – hálószoba, dolgozószoba, nappali vagy ebédlő – a háttartalan gazdagság képe volt.

Az utazás legmesszebbi pontja, **Strassburg** várt minket még ezen a napon. Elzász fővárosának belvárosában sétáltunk, időnk nagy részét az 1190 és 1880 között épült gótikus katedrális megismerésével töltöttük. Külső jellegzetessége a homlokzat két tornya, amiből az egyik teljesen felépült a 15. század elején, a másik pedig csonka maradt és 14. századi lapos tetejénél nem épült tovább. Érdekes volt belül időzni, mert mellékoltár nagyságú csillagászati órája lenyűgöző látványt nyújtott. Helyszűke miatt csak azt sorolom, hogy a csodálatos szerkezet – aminek felújítása csak a 19. század közepén vált szükségessé, és azóta jól működik – mely funkciókat látja el: napi időmutatás, öröknaptár, külön szerkezetek az egyházi ünnepek mutatá-

sára, valamint a Nap- és a Hold-változásokra, csillagászati idő az állatégőv-jegyekkel, és gazdag díszítés, ami mind az időszámítással függ össze. (Ilyen pl. a hét napjai és az ókori istenek nevének kapcsolata.)

Egészen modern stílusú az *Európai Parlament* épülete, ami Strassburg kertvárosában várja a kontinens képviselőit.

6. nap

Svájc határát sűrűltük, amikor a különös szépségű Bodeni tóba benyúló **Konstanz** városát látogattuk meg. Neve a történelemből ismert, 1414-1418-ig itt ülésezett a Konstanzi zsinat, amit Luxemburgi Zsigmond és XXIII. János ellenpápa hívott össze azzal a céllal, hogy megszüntessék a nyugati egyházszakadást. Zsigmond király lakhelyét (*Zum Hohen Haufen*) láttuk. Ez a zsinat ítélte máglyahalálra Husz Jánost, és az ítéletet 1415-ben Konstanzban végre is hajtották. Érdekes megjegyezni, hogy híres szülőtte volt a városnak Ferdinand von Zeppelin, az utasszállító léghajó megalkotója és gyártója.

Meszeszerű kastélyt ismertünk meg, amikor a korábban már említett II. Lajos **Neuschwanstein-i** rezidenciájába látogattunk. A 15:15-re szóló belépőjegyünk a német precizitás szerint pontos belépést jelentett. Az „idegenvezető” igen sajátos volt: rádión magyar nyelvű (!) ismertést hallgathattunk mindenki. Az óriási fényűzést tükröző kastély az építő tulajdonos egzaltáltságáról is képet adott. A falakra a német mondanakör jeleneteit festették, ugyanazokat, amelyek Wagner operáiban is szerepeltek. Emé látványok után nem lepett meg bennünket, amikor azt hallottuk, hogy II. Lajos rajongott Wagner operái, sőt, személye iránt is, valamint az sem, hogy élete homályos kö-

rülmények között ért véget. Egy magyar vonatkozást meg kell említenem: a trónterem központi illusztrációinak egyike a magyar Szent István király.

7. nap

Salzburg építészeti emlékei a hajdani sókereskedők (Salz = só) gazdagságát tükrözi, és látszik, hogy a város egyik világháborútól sem szenvedett. Belvárosi sétánk nagy élménye volt a *Getreidegasse* összes cégtáblája. Ebben az utcában áll *Wolfgang Amadeus Mozart szülőháza*, édesapja, Leopold Mozart, az érsek udvari karmestere itt bérelt lakást. Ma a várost díszítő szobrászati-építészeti-vízi emlékek egykor lóúszatókként funkcionáltak. Nagy élmény volt az 1614-ben épült hatalmas, barokk *székesegyház*. Benne járva nem kis büszkeséggel töltött el az a tudat, hogy kórusát a magyar Czifra János vezeti. Szinte egyházi városrész csatlakozik hozzá, ebből kiemelném a Szt. Péter apátság temetőjét, amit jogal emlegetnek a világ legszebb temetőjeként.

A salzburgi kalandozás után beültünk az autóbuszba, és szinte megállás nélkül utaztunk hazáig. Már ismerősként tekintettünk kifelé utaztunkban ugyanerről az útról látott Melki Apátságra, a később feltűnő bécsi tornyokra. Attila jóvoltából játékos fejtörőn adtunk számot a „Délmet barangolások” során szerzett tudományunkról, majd megtapsoltuk a győztes erdélyi házaspárt. Ugyancsak tapsal és csekély ajándékkal köszöntük meg Attila körültekintő gondoskodását és tartalmas tájékoztatóit, valamint a sofőrök lelkiismeretes munkáját, továbbá mindannyiuk barátságát. Reméljük, lesz még utazás, ahol rájuk bízhatjuk magunkat!

Szomorújelentés

A gyászoló család mély fájdalommal tudatja, hogy

Bánffy György

a József Attila Színház Kossuth-díjas színművésze, Kiváló művész, Budapest Főváros II. kerület Önkormányzatának és a XIII. kerület Önkormányzatának, valamint Eger Megyei Jogú Város Önkormányzatának díszpolgára 2010. szeptember elsején, életének 84. esztendejében elhunyt.

Egész hívó élete példakép volt, hazája, a magyar nyelv és kultúra szolgálatára.

Köszönjük Istennek.

Búcsúztatására a római katolikus egyház szertartása szerint 2010. szeptember 22-én 14,30 órakor került sor a Farkasréti temető Makovecz termében. Lelki üdvéért a gyászmisért 2010. szeptember 24-én 17 órakor a Pasaréti templomban tartották.

Gyászolják: felesége, gyermekei, menyé, unokái.

És gyászolja az erdélyi örmény közösség is. Köszönjük, hogy hűséges volt gyökereihez, hozzánk. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

EÖGYKE

Elhunyt Bánffy György, a 2. kerület díszpolgára

2010. szeptember 3.

Életének 84. évében elhunyt Bánffy György Kossuth- és Jászai Mari-díjas színész, kerületünk díszpolgára. A II. kerületi önkormányzat az elhunyt művészt saját halottjának tekinti.

*Bánffy György
1927–2010*

Szinte élete legutolsó pillanatáig a színpadon állt, a hivatását mindig végtelen alázattal szolgáló Bánffy György, aki néhány hónappal 83. születésnapja után hunyt el.

Az országSZerte ismert és szeretett művész

ezer szállal kötődött a II. kerülethez: a rangos Keleti Károly utcai Rákócziánumban érettségizett, és évtizedek óta városrészi lakója volt. 2007-ben, 80. születésnapjával egyidőben lett a II. kerület díszpolgára. Nagyon büszke volt erre kikitüntetésére, mert mint mondta saját szűkebb hazája ismerte el munkásságát és életművét. A magyar nyelv volt a mindene, nemcsak színészeket, de szinte az egész országot okította a szép kiejtésre. Senkiével össze nem téveszthető hangján népszerűsítette a magyar irodalom verseit, népmeséit.

Bánffy György 1927. június 19-én született Budapesten. 1941 és 1945 között a Keleti Károly utcai Rákócziánium diákja volt, itt állt először színpadra. 1945-ben málenkij robotra hurcolták. 1950-ben végezte el a Színművészeti Akadémiát, játszott a Nemzeti Színházban, később az Állami Bábszínházban és a Fővárosi Operettszínházban. 1956 októberében a forradalomban játszott szerepéért hároméves szilenciumra ítélték, nem léphetett magyar színpadra.

1960–1971-ig a Pécsi Nemzeti Színház tagjaként színészi pályájának meghatározó szerepeit játszotta el: Faust, III. Richárd, Cyrano, Lear, Othello. 1971-től a József Attila Színház tagja lett, de fellépett a Madách Színházban

is. A hatvanas évektől fontos magyar filmek – többek között a Sirokkó, a Tiltott terület, a Magasiskola, a Mephisto és a Redl ezredes – szereplője volt.

Az elmúlt harminc évben a magyar nyelv szépségét és fontosságát hirdette több mint kétezer előadást tartott szerte a Kárpát-medencében. Az Anyanyelv-ápolók Szövetségének elnöke. 1985-től 1994-ig két cikluson át a II. kerület országgyűlési képviselője volt.

Életművét számos díjjal jutalmazták: megkapta a Jászai Mari-díjat, a Magyar Köztársaság Arany Érdemkeresztjét, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét, Magyar Örökség-díjat, Kossuth-díjat. Bánffy György Érdemes és Kiváló Művész.

Kedves barangolótársunk

Marschall Béla

2010. augusztus 8-án, 84. életévében elhunyt.

Emlékét szeretettel őrizzük. Nyugodjon békében!

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület

Gróf Széchényi István halálának 150. évfordulójára emlékezve

gróf Széchényi István imája

*„Mindenható Isten, hallgasd meg mindennapi imádságomat. Töltsd el szívemet angyali tisztaságú szeretettel embertársaim iránt, hazám iránt és honfitársaim iránt! Világosíts meg egy kerub szellemével és gondolkodó erejével; engedd a jövőbe pillantanom; a jó magot a rossztól megkülönböztetnem. Sugald nekem, mit és hogyan kell kezdenem, hogy egykoron a tőkével, melyet reám bíztl, elszámolni tudjak. Gondolkodni és dolgozni akarok éjjel-nappal, éltem fogytáig. Gyarapítsd, ami jó – tipord el születésekor, ami netán rossz gyümölcsöt teremne. Segíts nekem, hogy a világon mindent lelkem igaz alázatával szemlélhessek és kezdhessenek – és engedd, hogy az angyal, ki engem megvilágosít, békességben és csendes boldogságban éljen!
Ez imádságom ne mondassék, hanem szüntelen cselekvés által küldessék az égbe.”*

1826. december 10.

Na mi?

nami

Magyar iparművészek
Magyarországon
készült tárgyai

FIGURKA
NAMI
NYULGYAR
PAPPET
PUCC
SLAVEI
termékek

figurák, párnák, táskák,
kötött takarók, sapkák, könyv

A hazai válogatott: rackajuh és mangalica

www.nami.co.hu
info@nami.co.hu,
(36-1) 202 07 75
H-1126 Budapest,
Dolgos u. 2.
(MOM Park lakóparki rész)

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület **székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1255 Budapest, Pf. 189. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(félfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

és a Ferencvárosi Örmény Kisebbségi Önkormányzat

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1255 Budapest, Pf. 189. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.